

גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מוריננו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

סוכות

מכון
באר
האמונה

בס"ד

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדוי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אדיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatora.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодезь Торы
info@kolodetzlory.com

מכון
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2025 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת האזינו

הכל תלוי בנו

אמון במ - להאמין בעצמו בכח מעשיו לפעול לטובה.....ה

ארבעה ימי טהרה והכנה

מחיל אל חיל - ימי טהרה וכפרה.....י

הביני ואדעה עדותיך - הכנה ע"י התבוננות במהות החג ומצוותיו.....יג

הלוי והגר והיתום והאלמנה - צדקה וחסד כהכנה ליו"ט, ובימי המועד.....טז

סוכות

למען ידעו דורותיכם - כי הוא הבורא ומנהיג לכל הברואים.....כא

בצל כנפיך יחסיון - חיוזק הבטחון בהשי"ת לבדו.....כב

בצילא דמהימנותא - השראת השכינה על היושב בסוכה.....כה

כי אתה ה' מחסי - סגולות מצות סוכה.....כח

האוחזי ביד - תוקף קדושת ארבעת המינים וסגולתם הנפלאה.....לא

כנגד האברים - רמזי ד' מינים לקדושת האדם.....לד

זמן שמחתנו - ושבתתי אני את השמחה.....לו

והיית אך שמח - דרכי קניית מידת השמחה.....מ

הושענא רבא

לעת חיתום - יום מסירת הפתקין.....מג

בשפון תליא - כחנו בפה לקרוע גזירות ולהביא שפע רב.....מד

יום ערבה - פתח תקווה גם למי שאין בו לא טעם ולא ריח.....מט

והושיענו אלוקי ישענו - המתקת הדינים, וביותר ע"י הערבה.....נ

שמנ"ע ושמח"ת

עכבו עוד יום אחד - הקירבה שבין ישראל לאביהם שבשמים ביום זה.....נד

עננו ביום קראנו - ימים המסוגלים מאד לקבלת התפילות.....נה

שישו ושמחו - סגולת ההקפות הריקודים והשמחה בתורתנו הקדושה.....נח

ספח"ק בת עין

או יבואר, ולקחתם לכם ביום הראשון וגו', ואיתא בגמ' 'וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא, אלא ראשון לחשבון עונות'. ונ"ל עד"ז, דהנה כשמתעורר חסד עליון ית"ש אז (מידת) החסד בעצמו מלמד זכות על כנסת ישראל, ומה הוא הלימוד זכות - נושא עון, היינו ששם א"ל שהוא בחינת חסד עליון (זח"ג ל:) כביכול נושא עונותיהן של ישראל לעצמו, היינו (שאומר -) כביכול, אני חייב בדבר זה שכנסת ישראל עושים עונות ח"ו, שאילו לא היה להם צרות הללו בוודאי היו עושים רצוני באמת, ואילו היה להם פרנסה בריוח ולא יהיו מחוסרי פרנסה כמו עתה, בוודאי היה להם פנאי יותר לעשות רצוני, ואילו לא היה להם בחינת הסתרה כזו והיו יכולים להסתכל ביקרא דקוב"ה, בוודאי היו משתוקקים ונכספה וגם כלתה נפשם לה' עד כלות הנפש ממוש.

והנה עתה בחג הסוכות מתעורר החסד עליון ית' כמו דאיתא בכתבים (פע"ח ש' חג הסוכות פ"א), ושם א"ל שהוא חסד עליון כביכול הוא נושא עון לעצמו (כמו שנתבאר) . וזהו ולקחתם לכם ביום הראשון, ופריך הגמרא למה נקרא ראשון והלא ט"ו הוא, ומתרץ הגמרא שלכך נקרא יום ראשון, שמרמז שבזה היום הבורא עולמים ב"ה כביכול נושא עון לעצמו על ידי שם א"ל שהוא חסד עליון, וזהו מרומז בתיבת ראשון גימט' א"ל עונ"ת, היינו ששם א"ל נושא עונות כנסת ישראל לעצמו כביכול.

וזהו מרומז בתירוץ הגמרא, שלכך נקרא ראשון לחשבון עונות מחמת שבזה היום נחשב תיבת עונ"ת לשם א"ל יתברך, היינו ששם א"ל נושא עון לעצמו כביכול (ומלמד עליהם זכות שאינם אשמים כלל בעונותיהם)

(בת עין סוכות, מאמר השני)

פרשת האזינו

ומבאר באופן נורא, שהנה בספה"ק האריכו הרבה לכאר עד כמה

גדול בוחו של האדם עד שכל הנהגת העולמות העליונים נפעלת כפי מעשיו לטובה וכן להיפך. וכמו שכתב ה'נפש החיים' זי"ע (ש"א פ"ג) בזה"ל, כן בדמיון זה כביכול ברא הוא יתברך את האדם והשליטו על רבי רבון בחות ועולמות אין מספר, ומסרם בידו שיהא הוא המדבר והמנהיג אותם עפ"י כל פרטי תנועות מעשיו ודבוריו ומחשבותיו וכל סדרי הנהגותיו, הן לטוב או להיפך ח"ו, כי במעשיו ודבוריו ומחשבותיו הטובים הוא מקיים ונותן כח בכמה בחות ועולמות עליונים הקדושים ומוסיף בהם קדושה ואור*, כמו שנאמר (ישעיה נא טז) 'ואשים דברי בפיך וכו' לנטוע שמים וליסוד ארץ', וכמאמרם ז"ל (ברכות סד.) 'אל תקרא בניך אלא בוניך', כי המה המסדרים עולמות

אמון כס - להאמין בעצמו ככה מעשיו לפעול לטובה

בפרשתן (לב א-ב), 'האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, יערוף כמטר לקחי תול כטל אמרתי', איתא במדרש (ספרי, ילקו"ש שמעוני) 'היה רבי יהודה בן חנניה אומר, בשעה שאמר משה האזינו השמים היו השמים ושמי שמים דוממין, ובשעה שאמר ותשמע הארץ אמרי פי היה הארץ וכל אשר עליה דוממין, והקשה בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל (דרשות ח"א שערי תשובה שער יז ובש"מ), שהלא משה רבינו היה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, והיאך נהג כן שלא בדרך הענוים, גם יש להקשות כעין זה כמה שחזר משה והזכיר את עצמו כמה פעמים, אמרי פי, לקחי, אמרתי, כאילו הוא המצווה עליהם, שלא זו דרך הענוה.

א. בדרך זה ביאר האלשיך הק' מה שמצינו בדיני הסוכה, כי הסכך צריך להיות דייקא מדבר שגידולו מן הארץ, ומבאר באריכות כי דפנות הסוכה מרמזים לעולם הזה (עיי"ש רמזים נפלאים בעניין), ואילו הסכך מרמז על עולם הבא, ומשום כך צריך להיות מדבר שגידולו מן הארץ, שלא תאמר מי אני ומה מעשיי שהם יעשו את ה'סכך' ויבנו את עוה"ב, אלא תדע כי הקב"ה בחר דייקא במעשי התחתונים, וגידולו של עוה"ב הוא מן הארץ דייקא.

העליונים כבונה המסדר בניינו ונותנים בהם רב כח, ובהיפוך ח"ו, ע"י מעשיו או דבוריו ומחשבותיו אשר לא טובים הוא מהרס ר"ל כמה כוחות ועולמות עליונים הקרושים לאין ערך ושיעור וכו'.²

שרוב ענותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת השי"ת, שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם ע"י תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם המלאכים ניוונים ע"י תורתו ותפלתו, שאילו היה מאמין זה כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל והיה נזהר בכל אות דתנועה ומלה לאומרה כדקא יאות וגם לתת לב אל מה שאמר וכו'. והוא מעין מה שאמרו חז"ל (גיטין נ"ג) ענותנותו של רבי זכריה גרם חורבן וכו', כך האדם

והנה הדבר פשוט 'למעלה מכל ספק', כי אילו היה האדם מכיר בערך מעשיו אזי לעולם לא היה בא לידי חטא, וכל מעשיו היו אך ורק לטובה, כי מאחר שידוע שכל פעולה ומעשה כביכול 'מנענעים' את כל העולמות העליונים מיהו שיעזו בנפשו להרוס ולקלקל, אדרבה חיבה יתירה היתה לו לאבינו שבשמים על כל אשר הגדיל לעשות עמו, והיה רץ כצבי לעשות רצונו בלבב שלם. אלא

וכלשון קדשו, וגם צריך יהיה מדבר שגדולו מן הארץ שם, להורות כי אין לאדם למעט עצמו ולהקטין ערכו ולומר מה אני ומה חיי, אני הבל וריק, כי כשרון מעשיו יעשו סכך קדושה על העולם ויקיימוהו כי עפר אני ואל עפר אשוב, על כן העיר לבו לומר כי סכך הקדושה גדולו מן הארץ, כי זכיות בני האדם שמהארץ המה הם העולים וממשיכים ומשפיעים מלמעלה שפע קדושה להריק על הארץ לקיימה.

ב. דברים חוצבי להבות אש בעניין זה כתב בספר 'סדר היום' (לשבועות) בזה"ל, ואל יקל בעיני האדם הדבר הזה, כי (אף ש)האדם הוא שפל ואפל בבחינה אחת (מצד אחד), אבל בבחינה אחרת (מצד שני) גדול כמו עד מאד, ובידו להעמיד כל העולמות כולם, מה שאין מלאך משרת יכול לעשות כן, והוא הנותן כח וחיל כביכול לבורא עולם כדכתיב (דברים לג כו) 'רוכב שמים בעזרך' וכו', וצריך כל אדם עם היותו קטן מהקטנים והדיוט שבהדיוטות להחשיב עצמו ולהתגדל ולהתנשא על הענין הזה - לומר אולי על ידי יבא איזה ענין ודבר להפיק רצון השי"ת, ואל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניו וכו', עיי"ש עוד. וראה עוד בהרחבה ב'נועם אלימלך' (ליקוטי שושנה ד"ה לסוסתי) וב'נפש החיים' (ש"א פ"ט).

וכבר פירש הבעש"ט הק' (הובא בתולדות יעקב יוסף עקב) בלשון חז"ל (אבות ב א) 'דע מה למעלה ממך' - שכל ההנהגה 'למעלה' היא 'ממך', כפי הנהגתך בהאי עלמא...

ראוי לשים לב ולומר כי הוא סולם מוצב האדם מה אני ספון [-חשוב] לפגום או ארצה וראשו מניע השמימה, וכל תנועותיו לתקן למעלה ולמטה שיהיה נרשם כל ודבורו והלבו ועסקיו עושה רושם למעלה עסקי למעלה, ובוה הולך בשרירות לבו למעלה, בוודאי יזהר בכל דרכיו ועסקיו ויהיה לשם שמים, מה שאין כן בחשוב אינו וכו'. עכ"ל.

ג. אלא יזכור מה שדרשו חז"ל (קידושין לו.) ממה שנאמר בפרשתן (לב כ) 'בנים לא אמון בם', כי אף אם 'לא אמון בם' עדיין נקראים הם 'בנים' למקום, וכדברי רבי מאיר שבין עושים רצונו של מקום ובין אין עושים רצונו של מקום נקראו בנים. דבר נורא אמרו בזה, שהרי אמרו בגמ' (שבת י:) 'לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת (כלומר, אותה כתונת פסים) שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים', והרי הקב"ה מקיים כל התורה כולה, ואף הוא אינו משנה בן בין הבנים...

איתא במשנה (אבות ג יד) 'חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר (לעיל יד א) בנים אתם לה' אלוקיכם'. והתמיהה ידועה, שלכאורה נראה כפל הלשון, כי מה בין 'חביבין' ל'חיבה יתירה', וכן קשה, מדוע הביא את הראיה מהפסוק רק כלפי מה שאמר 'חיבה יתירה'. ושמעתי לבאר באופן נפלא, כי מתחילה אמרו חביבין ישראל שהקב"ה מתייחס ומתנהג עימם כרחם אב על בנים, הוסיף התנא לומר חיבה יתרה נודעת להם, ר"ל, שלרוב חיבתו של הקב"ה לישראל לכן הודיע להם מעלה זו (ולא הסתיר זאת מהם), וזהו שהביא ראיה ממאמר הכתוב בנים אתם לה' אלוקיכם, שנאמר זאת לבני ישראל שידעו כי הם 'בנים', ויתבוננו בכוחות העצומים שנמסרו לידיהם, ולא יהיה ח"ו 'לא אמון' בעצמם... וכך פירש הרה"ק ה'נחל יצחק' מזוטשקא זי"ע בלשון הכתוב בפרשתן (לב ה) 'שחת לו לא בניו מומם', שמי ששיחת וחטא ר"ל וחושב שכבר אבדה תקוותו ובכלל לא בניו - כבר אינו נחשב כ'בן' לאבינו שבשמים, הרי הא גופא היא מומם והחטא הגדול ביותר...

ד. והדברים מפורשים בגמ' (ברכות ג.) 'בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיא הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך' וכו', והדבר נורא למתבונן, שהלא דברי הגמרא לא נאמרו בצדיקי הדור בעלי כוונות נסתרות... אלא כל עניית אמן יהא שמיא רבא של יהודים 'פשוטים' גורמת להקב"ה לנענע ראשו...

גם נלמד זאת במה שמצינו בעניינא דיומא לגבי ארבעת המינים שמצוה לנענע בהם, וכמו שאמרו בגמ' (סוכה לז:.) 'מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד

ועפ"ז מבאר ה'שבט הלוי' הטעם שהשתיק משה את השמים ואת הארץ והזכיר ביותר שהוא הוא המדבר, אף שהיה עניו מאוד מכל פני האדמה, כי רצה ללמד את בני ישראל ולהראות להם מה גדול כוחו של איש יהודי, עד שביכולתו להעמיד דום את השמש והירח וכל צבא השמים, עליונים ותחתונים, ולצוות עליהם מאמרי פיו.

ביותר הדברים אמורים כלפי עניין התפילה, שצריך להאמין שכל תפילה ותפילה בוקעת רקיעים כפשוטו, וכדברי הרה"ק ה'אורח לחיים' מולאטשוב זי"ע על האמור בפרשתן (לכ-יה-ב), 'צור ילדך תשי ותשכח קל מחוללך וכו', כי דור תהפוכות המה בנים לא אמן בס', שהנה האדם 'צריך להאמין בתפילתו ובעשייתו שפועל למעלה וכו', ויחשוב שהוא עולם קטן ונכלל בו כל העולמות

מרום המעלות, על כן כאשר יפשפש במעשיו ומתחרט עליהם יכול לפעול בעולמות העליונים עד מקום שורש נשמתו, ויוכל להפוך מדת הדין למדת הרחמים, ונתן כח ועז למעלה כמו שנאמר (תהילים סח לה) תנו עוז לאלוקים'. ושלא יהא ח"ו בכלל האמור 'צור ילדך תשי ותשכח קל מחוללך', כלומר ששוכח שהקב"ה מחולל ויוצר אותו מהעולמות העליונים למען יוכל לפעול בתפילותיו ובמעשיו הטובים. ועל כך אמר הכתוב כי דור תהפוכות המה - שיש בידם לזעזע את כל העולמות, ולהפוך מידת הדין בשורשה לרחמים גלויים ומרוכים, אלא שלא אמן בם - שאינם מאמינים בעצמם ובכוחות האדירים שיש בהם.

כלל הדברים, לדעת ולהאמין בכח הגדול שנתן לנו הקב"ה להתפלל אליו בכל עת מצוא, ומובטחנו שאין תפילה

כדי לעצור טללים רעים', והדבר נורא למתבונן בהם, כי לא כתיב שמדובר דייקא במי שמכוון כוונות... או עכ"פ כוונות פשוטות, אלא עומד איש פשוט והמוני, שבקושי קרא מימיו ומנענע בלולב ובזה הוא משנה כל סדרי תבל ואת הנהגת העולם, הוא עוצר רוחות רעות וטללים רעים.

ה. ומעניין לעניין באותו עניין, הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (אות ט) מבאר באומרו 'כי דור תהפוכות, בזה"ל, שכל איש ישראל בכוחו כמו רגע להתהפך לטוב, רק שיגמור בלבו שכל ישוב לכסלה, עכ"ל.

וכן שמעתי לאמר רמז נאה, במנהג ישראל קדושים להסתובב לצד מערב באמירת 'בואי בשלום' בקבלת שבת, ונמצא שמי שעמד עד עתה ב'מערב' ובירכתי בית המדרש עומד עכשיו ב'ראש' וב'מזרח'... כי אכן 'מיט איין דריי' (בסיבוב אחד) מהתהפך האדם מן הקצה אל הקצה, ומתעלה מסוף ה'מערב' עד למזרח שבמזרח... אך גם על זה נאמר 'לא אמן בם', שחסר להם האמונה שאכן בידם להתהפך לטובה.

החוזרת ריקם'. וכך פירש הרה"ק הרר"א מלוי'ענסק זי"ע (ד"ה זכור) בלשון הכתוב

ו. זה עתה קראנו (בהפטרה דיום א' דר"ה) ב'תפילת חנה', שם נאמר, אצל עלי הכהן כתיב שכאשר ראה עלי את חנה 'מדברת על לבה, רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע, ויחשבה עלי לשיכורה' (שמואל א' א יג), ואחרי שאמרה לו 'יין ושכר לא שתיתי ואשפוך את נפשי לפני ה'", אמר לה עלי (פסוק יז) 'לכי לשלום ואלוקי ישראל יתן את ש[א]לתך אשר שאלת מעמו', ופירש רש"י 'יתן את שלתך - בישרה שנתקבלה תפילתה', שאל הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע את אביו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע שהוא פלא, דהא אך לפני רגע החשיבה עלי לשיכורה, ואיך שינה פתאום את טעמו ואמר לה שכבר נושעה מצרותיה, גם מנא ידע שכן הוא.

השיב לו השפ"א, שכבר הקשו כן החבריא קדישא בפשיסחא, ותירצו, שבתחילה ראה עלי - 'רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע', והיינו שהביט ברוח קדשו במה שנעשה בשמים ממעל, והנה רואה הוא כי אין תפילתה נשמעת אצל כסא הכבוד, לפיכך היה עלי תמה ושואל, איך יתכן כדבר הזה שהתפילה אינה נשמעת בגבהי מרומים, והלא 'א אידישע קרעכץ' (אנחה של יהודי) מגעת עד כסא הכבוד, ועל כן 'ויחשבה עלי לשיכורה' כלומר שבוודאי עושה את עצמה כמתפללת אבל לפי האמת אינו כן. אמנם, לאחר שהסבירה לו שהיא אשה קשת רוח ואינה שיכורה כלל, ותפילתה באה מתוך שברון ועומק לבה, או אז הבין עלי כי מה שאינו רואה היאך שתפילתה מתקבלת בשמי רום, מפני שבוודאי כבר נענתה ונתקבלה תפילתה ללא כל שהות זמן, וזהו אמרו 'ואלוקי ישראל יתן את שלתך - בישרה שנתקבלה תפילתה', כי אין דבר העומד בפני התפילה הבאה מעומק הלב.

הנה אמרו חז"ל (סוכה מט.) 'שיתין [פירש רש"י, 'חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים', ור"ל, כי היה מקום על המזבח שם נסכו את היין וכן את המים בימי חג הסוכות, והיו יורדים עד תחת המזבח, שם היה 'חלל' לקבל את הנסכים] מששת ימי בראשית נבראו', ולכאורה יש לתמוה מה צורך יש לברוא אותם שיתין כבר בששת ימי בראשית, לערך ג' אלפי שנה קודם בניין בית המקדש, ומדוע לא הכינם הקב"ה סמוך לזמן בניית בית המקדש, אלא ביאורו, הנה אמרו חז"ל שבשעה שאמר הקב"ה 'יהי רקיע בתוך המים והיה מבדיל בין מים למים' (לעיל א ו) בכו המים התחתונים ואמרו 'אף אנן בעינן למיהווי קמי מלכא' - מדוע מרחיקים אותנו, אף אנו רוצים להיות לפני המלך... וזאת עימם הקב"ה ברית והבטיחם שיזכו להתקרב אליו בניסוך המים שבימי החג, ומשום כך נבראו השיתין כבר בששת ימי בראשית ללמדנו יסוד גדול אדיר וחזק, אין לך תפילה שאינה נשמעת ומתקבלת מיד, והגם שיכול להיות שתוצאות קבלת התפילה אולי ייראו למעשה רק כעבור זמן, ולפעמים אחרי זמן רב

הוא והלא יום חמשה עשר הוא... אלא ראשון לחשבון עונות'. והרחיבו חז"ל בדבריהם עוד (ויק"ר ל ז) שביום הכפורים הכל מתענים, 'ומיום הכפורים עד החג כל ישראל עסוקין במצוות, זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו, וביו"ט הראשון של חג כל ישראל עומדין לפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן לשמו של הקב"ה, ואומר להם, מה דאול אול, מן הכא נחיל חושבנא'.

בפרשתן (לכ ז) 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, כי הקב"ה אומר לאדם 'שאל' ממני כל משאלות ליבך כי אני 'אביך', וגדול כוחה של תפילה לפעול ולהמשיך כל ההשפעות הטובות, וזהו 'ויגדך' מלשון המשכה (כמו גור אחית), שמא תאמר מנין אדע שאכן אהיה נענה בתפילותיי, לזה אמר 'זקניך ויאמרו לך', שהרי גם הצדיקים הנקראים 'זקנים' בידם לפעול עבורך ישועות, 'על אחת כמה וכמה כשתתפללו מקורות לבכם להבורא ב"ה'.

וביאר השל"ה הקדוש (מס' סוכה תורה אור ב) וז"ל (בשינוי קצת), כי בשם שבחמלת ה' עלינו נתן לנו את יוהכ"פ כדי לכפר על עונותינו, כך אלו הארבעה ימים הם ענפים מיום כפורים לכפר עונות

מחיל אל חיל - ימי טהרה וכפרה
איתא במדרש (תנחומא אמור ב) על הפסוק (ויקרא כג ט) 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' - וכי ראשון

מאוד, אך מ"מ התפילה כבר פעלה את פעולתה תיכף ומיד, על כן באותו זמן שבכו המים התחתונים כבר נבראו השיתין לצורך ניסוך המים, ואף שבפועל לא הקריבו מהמים אלא רק לאחר שחלפו ג' אלפי שנה.

ז. וכתב השל"ה הק' (ריש מס' סוכה) כי חלילה מלחשוב שניתן לעשות ככל הישר בעינינו ולנהוג ב'הפקרות' מאחר שאין הקב"ה מונה את העבירות שבארבעה ימים הללו, אדרבה, בימים אלו צריך לנהוג בקדושה יתירה מג' טעמים. א. הן רק עתה בקשנו מחילה ממלך חנון המרבה לסלוח, וצריך להיזהר שלא יקטרג השטן ח"ו שכל התשובה ובקשת המחילה לא היתה אלא מלפנים בכדי שניצל מן הדין. ב. 'כי עדיין תלויין ועומדין בדין וגמר החתימה היא בהושענא רבא, וביני וביני הכל ימי תשובה והתעוררות הרחמים והחסד והחנינה', וראיה אחת לדבר ממה שביאר המהרי"ל הטעם שציוונו ה' לישב בסוכה בחודש תשרי (ולא בחודש ניסן שאז יצאנו ממצרים וישבנו בסוכות), כי היציאה מן הבית לסוכה הרי היא כגלות המכפרת עון, והיא כחלק מכפרת יוה"כ, וממילא נמצא שהחוטא בימים אלו הרי הוא כמי שאומר אחטא ואשוב. ג. שימים אלו שהם בין שתי קדושות, בין יום הכיפורים לסוכות, הם כמו חול המועד, 'ממילא מחויב האדם להוסיף בהם מעלה יותר בקדוש'.

ועד הושענא רבא, דמצינו שיום הכיפורים נקרא ראש השנה, כמו שנאמר (יחזקאל מ א) 'בראש השנה - בעשור לחודש', וכמו כן מצינו שהושענא רבא נקרא יוהכ"פ, כי אז נשלם החתימה, ונגמר יום הכיפורים במלואו ובטובו, וזהו 'עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים', כלומר ממחרת יוהכ"פ ועד הושענא רבא [ולא עד בכלל], שהם עשרה ימים שלמים, ללמדנו שגם הם ענפי התשובה - וגם בהם ייאמר לנו עם קרובו 'דרשו ה' בהמצאו', ואל יאבד אדם שעת הכושר הלזו.

איתא בגמרא (יומא ב.) 'השטן' - בגמטריא שס"ד, לרמוז ששס"ד ימים מתוך שס"ה ימי השנה יש לו רשות להשטין,

של השנה שעברה, בזכות שבני ישראל מורחים ועוסקים במלאכת שמים עם התעוררות הלב, יש בימים בעצמם מעין מחילה וסליחה ענפים מיום הכיפורים וכו', על כן החכם עיניו בראשו לעסוק במצות סוכה ולולב בעסק ובטורה גדול ובדמים יקרים לשם הירור מצוה, ותהיה לו התעוררות גדולה בלבו, וישוב אל ה' וירחמהו, וישמח ישראל בעושיו. עכ"ל.

והנה דרשו חז"ל (ר"ה יח.) 'דרשו ה' בהמצאו - אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים', ויש לדקדק, דבין ר"ה ליוהכ"פ ליכא כי אם שבעה ימים ולא עשרה ימים, ומהו שאמר 'עשרה ימים', לפיכך מחדש השל"ה (שם אות ע) דקאי (ג) על עשרה ימים שבין יוהכ"פ

ח. כה כתב בספה"ק 'מגיד מישרים' (פר' אמור), מה שגילה המלאך לבעל ה'בית יוסף', שביום הכיפורים 'מתגלה זוהר לבנוניתא דכתרא עילאה' [- לובן של הכתר העליון], וכל ד' ימים שלאחריו עדיין מתנוצץ אותו זוהר לבנוניתא, על כן אין מחשיבים את העוונות שבאותם הימים, ומשמעות הדברים היא שכפרת החטאים של יוה"כ עדיין מאירה וממשיכה עד תחילת החג שהוא הראשון לחשבון עוונות.

ט. בדרך צחות אמר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע, כי כשבני ישראל משלמים דמים מרובים על קניית ארבעה מינים הרי הם גורמים לעצמם שנה טובה ומתוקה, וביאור הדבר, כי השטן בא בימי הדין ומעמיס על מאזני המשפט את חבילי עוונותיהם של בני ישראל, לעומתו טוען הסנגור - וכי מה רצית מהם אחרי שהשטן מפתה אותם בכל מיני פיתויים והם בתמימותם נתפתו לדבריו... ומתחיל ויכוח ביניהם האם אכן, תמימים הם בני ישראל או לאו... ונופלת ההחלטה לבודקם לאחר יוהכ"פ, והנה בימים אלו יוצאים בני ישראל ומשלמים הון רב על ארבעת המינים... מיד שש הסנגור וממהר בשמחה לטעון לפני ב"ד של מעלה - ראו עד כמה תמימותם מגעת, שבקל אפשר לרמותם, כי איזה בר דעת משלם יותר מכמה פרוטות על פרי עץ, וכל שכן על לולב ובדי הדסים וערבות, ראה נא כי המה תמימים וקלים להתפתות,

יצא יוה"כ שאין לו רשות להשטין אז. ולכאורה צריך ביאור, כי אין שמו השטן אלא שטן בלבד (בלא אות ה' בתחילתו), א"כ אינו אלא בגמטריא שנ"ט. ומחדש ה'יערות דבש' (ח"ב דרוש י) שאכן אין לו רשות לאסמוני כי אם שני"ט ימים בשנה כמספר 'שטן', ואילו בארבעה ימים שבין יוה"כ לסוכות ויום ראשון של חג הסוכות אין לו רשות להשטין (כדוגמת יוה"כ"פ גופיה), ומאז הוא ראשון לחשבון עונות'.

נפלאים דברי הגה"צ אב"ד קו'גלוב
הי"ד (ארץ צבי, סוכות), המבאר,

מעתה בטלה כל 'טענה' עליהם - מדוע חטאו ולא עמדו בנסיון, כי היצר הצליח היטב לרמותם, ובדין הוא שיתנו להם שנה טובה ומתוקה בספרן של צדיקים גמורים. י. הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע (מהרי"ד סוכות) פירש את הפסוק (תהלים ס ח) 'אלוקים דיבר בקדשו אעלוזא' (שהקב"ה שמח בחמשה ימים) שחמשה ימים בארבעה ימים אחריו עד חג הסוכות, והם בשמח עם כלל ישראל. אלו יום הכיפורים וארבעה ימים אחריו עד חג הסוכות, והם בבחינת 'אחלקה' פירוש 'אחלק ה' ששונים ומובדלים ימים אלו משאר ימות השנה העולים בגימטריא 'שכם', שהרי יש שס"ה ימים בשנה וכאשר תוריד מהם חמשה יעלה המספר ש"ס כמנין 'שכם', ומכאן נלמד חשיבות הימים הללו.

והוסיף לפרש עוד בדרך רמז בסיפא דההוא קרא 'ועמק סוכות אמדד', דהנה שיעור הכשר סוכה הוא עד עשרים אמה לשלש דפנות, נמצא ששים אמות גובה לכל הדפנות יחד, והלא יש ששה טפחים באמה, הרי ש"ס טפחים לדפנות הסוכה, והיינו 'ועמק סוכות' שממידת הסוכה 'אמדד' ויתקן שאר ימות השנה, כי על ידי מצות סוכה יוכל לקדש שאר הימים שיהיו גם הם בבחינת 'אעלוזא'. הוסיף בנו הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, לרמז בפסוק (תהלים לו ו) 'הנה טפחות נתת ימי', שמדות הטפחים של הסוכה יתנו עוז ותעצומות בכל ימי' אלו שאר ימות השנה, כי ימי החג מתקנים את שאר ימות השנה להיות כחמשה ימים שבין יוה"כ"פ לסוכות. יא. 'ידועים הדברים, שבימים אלו שבין יוה"כ"פ לסוכות לא היה יכול הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע לצמצם את מוחו ולהתעמק בתורת ה', מחמת רוב געגועיו להקב"ה

העת והזמן לעשות המצוה, ואינו מתבונן ומכוון במעם המצוה, הרי זה בכלל 'הפרו תורתך' ח"ו, וכלשוננו, והוא אומרו עת לעשות לה' וכו', שאף בעשיית המצוות שהוא עת לעשות לה' הפרו התורה והחסיאנו הכוונה וכו'. ואם לא יתעורר על זה אבל שיעשה זה מצד ההרגל מאין הרגש עשיית הדבר לכבוד בוראו ומאין כוונת קיום מצוה וכו', ויאכל על דרך זה מצה בפסח וישב בסוכה בחג, הרי הוא כדמיון החמור נושא אלומותיו בעת הקציר, ומשא הענבים בעת הבציר, ומשא החיטים בעת המחינה, לא יגיענו משינוי העתים שום התבוננות רק שינוי המעשה בדרך מקרה. עכ"ל.

ובשם שהדברים אמורים לעניין ה'זמן', שבכל פעם שבאה ה'עת לעשות'

- בכל אחד ממועדי השנה עלינו 'לשאול ולדרוש בעניינינו של יום' בהתבוננות ובהכנה לקראת הרגל, להבין ולהשכיל

הבינו ואדעה עדותיך - הכנה ע"י התבוננות במהות החג ומצוותיו

כתב רבינו ה'מאיר' (בהקדמתו לספרו בית הבחירה על הש"ס, ר"ה כל זה הערה) וז"ל, כל זה הערה לאדם שיתבונן בימים המיוחדים מה היא סיבת התייחדם ומה היום מיוחדים וכו'. וכשיגיע האדם לאלו הזמנים ולא יחדש בעצמו תבונה להתעורר למה שראוי להתעורר בהם, אבל יקיים אותם דרך פעולת היחס והלשון מצוה מלומדה (ר"ל, מתוך הרגילות) מבלי שיתבונן בענין המצוה, לא ימשך לו מן המצוה ההיא מה שכיוון נותנה יתברך להימשך ממנה ונמצא מחסיא הכוונה ב', עכ"ל. (פירוש, שלא ישיג את התועלת והתכלית אשר רצה הקב"ה שיגיעו אליה על ידי קיום אותה מצוה).

בדרך זה מבאר מה שנאמר (תהילים קט קבו) 'עת לעשות לה' הפרו תורתך', שהמקיים מצוות רק בגלל שעתה

אחר שזכה להיטהר ולהזדכך, ועל כן היה מחבר אז שירי ערגה וזמירות ותשבחות למלך א-ל חי וקיים, וקיצצם יחד וחיברם בספר 'שירת משה'. ופשוט דהני מילי לצדיקי עליון דוגמתו, אבל אנשים פשוטים כערכנו צריכים להשתדל שלא לצמצם את הראש בדברים אחרים... רק בתורה ולתפילה.

יב. וכך אמרו דורשי רשומות כי 'הכנה' עולה בגימטריא 'יסוד', כי אכן ההכנה היא ה'יסוד' שעליה 'נבנה' כל החג. ואילו הרה"ק ה'ישועות משה' מויד"ניץ זי"ע אמר כי 'הכנה' בגימטריא 'מח ולב', כי מהותה של הכנה הוא להתבונן במוחו וליבו ולהכשירם למען יהיו 'כלים' ראויים לקבל את כל השפעות החג הקדושות.

יג. וביותר הדברים אמורים לקראת חג הסוכות בהם אמרה תורה להדיא 'למען ידעו דורותיכם', וכמו שאמרו בדרך רמז כי למען ידעו דורותיכם ר"ת 'ילד', ר"ל שידעו יבין באופן ברור ופשוט עד שגם 'ילד' יוכל להבין...

'לאן אתה נכנס' י, כך גם לקראת עשיית המצוות, עלינו להכין עצמנו לפני שאנו

יד. ודע, כי גם היצר הרע 'יודע' על גודל נחיצות ה'הכנה', ולכן מנסה לבלבל את האדם שלא יתכונן כדבעי, ולא עוד אלא שמסיח דעתו מן העיקר אל הטפל, להחמיר בדקדוקים שונים [שכולם יסודתם מהררי קודש ואסור לזוז ממנהגי ישראל כמלוא נימה] שאינם עיקר וה'נקודה' של היו"ט.

כמשל הידוע שהיה אומר ה'חידושי הרי"ם' זי"ע משמיה דהרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, למה הדבר דומה, לעשיר גדול שקנה לעצמו סוס אדיר וחזק מאין כמותו, ושילם עליו סכום כסף גדול טבין ותקילין, ובכדי לשמרו מן הגנבים בנה גדר גבוה וחזק סביב מקום מדור הסוס, ועדיין חשש שמא ימצאו הגנבים איזה פרצה ויגנבו את הסוס היקר, על כן העמיד עליו שומר, והתנה עם השומר בתנאי קודם למעשה שבשום אופן לא יתן תנומה לעפעפיו במשך כל הלילה, אלא ישמור על הסוס בכל כוחו, וגם ציווהו לעיין במחשבות עמוקות וממילא לא ירדם על משמרתו. השומר קיבל על עצמו את ה'שמירה', אך עדיין לא מצא הבעה"ב מנוח לנפשו - ותדד שנתו מעיניו, ובכל שעה ושעה התעורר בבהלה ויצא מביתו אל החצר בכדי לבדוק אם השומר עומד על משמרתו, וישאל את השומר - במה הנך מהרהר, השיב הלה שכעת משוטטות רעיוניו ב'חקירה' אחת - כשמחוררים חור בכותל להיכן נעלם העפר או העץ שהיו עד עתה בכותל במקום החור, נהנה הבעה"ב ואמר לו 'טוב עשית עמדי', העיקר שמוחק עסוק ב'חקירות' וממילא אינך נרדם, חזר בעה"ב לישן על מיטתו, אך מיד אחר שעה שב לצאת אל השומר 'לדעת את שלום סוסו, ומה יעשה בו', גם בזה הפעם אמר לו השומר כי יושב הוא ומחשב 'חקירה' כשאדם אוכל 'בייגל', להיכן נעלם ה'חור' שהיה בו מעיקרא... שוב יצא אליו 'בעל הסוס' אחר שעה - ובזאת הפעם אמר לו השומר כי יושב הוא ו'חוקר' - היאך יכול להיות כדבר הזה, שאדם השקיע כל כך הרבה ממון ודמים ב'סוס', ובנה חומה בצורה סביבותיו ואף שכר שומר לשמור עליו, ולא די בכל זה אלא אף ה'בעלים' עצמו לא ישן כ'שינת הסוס' ובכל שעה בדק את המצב... 'הסוס איננו' כי נגב בידי בני עוולה... ואיך יתכן כדבר הזה... עומק הרעיון במילתא דא היא, שלפעמים יתכן שיהיה האדם עסוק בעניינים שונים, ואף יהיה נייעור כל הלילה, ובכל זאת ישכח את העיקר, ויהיה עסוק רק 'סביבות' הענין ולא בעיקר עצמו (הובא בליקוטי הרי"ם ליקוטים מלחמת היצר).

'מעשה' באחד שנצרך לדרוש ברופאים עקב מחלתו ל"ע, ורצה לעמוד על טיבו של רופא פלוני אם מומחה הוא ובקי במלאכתו או שמא אינו אלא 'סנדלר'... ויצא לברר 'מה הבריות אומרות'... ושאל את ידידו האם מכיר הנך את הרופא הלזה והשיבו בהן, והחל לחקור אודותיו, נענה לו ידידו, מה אומר ומה אדבר... פשיטא

מקיימים אותם, מתוך ההכרה בקדושתם והתכלית של עשייתם ומה ה' אלוקינו דורש מעמנו.

ויה"כ לסוכות כולם עסוקים בהכנה למצוה, ועל כן רק ביום ראשון דסוכות הוא ראשון לחשבון עונות, 'למה באמת יהיה עדיף ההכנה להמצוה של סוכה יותר מן היום עצמו שמקיימין המצוה', כיצד יתכן שיו"ט של סוכות שבו מקיימים מצוות ד' מינים וישיבה בסוכה הוא 'ראשון לחשבון עונות' ושוב אין מחילת עונות, ואילו בימים שלפניו, בהם מרודים במצוות ומתכוננים לקראת החג, אין נחשבים העונות.

מקיימים אותם, מתוך ההכרה בקדושתם והתכלית של עשייתם ומה ה' אלוקינו דורש מעמנו.

אִתָּא בַּגְמָ' (סוכה יא:) לפרש במה שנאמר (דברים טו יג) 'חג הסוכות תעשה לך' - 'תעשה ולא מן העשוי'. והגידו צדיקי הדורות כי רמז גדול נרמז בדברי הגמ' ללמד על אופן צורת עשיית כל המצוות שיהיו בבחי' תעשה ולא מן העשוי, שלא יקיים אותם בלא לב וכמצוות אנשים מלומדה עד שתהא המצוה 'נעשית מאיליה'... אלא 'תעשה' אותם עם הכנה ראויה מקודם^{טו}.

יסוד נפלא הוכיח מכאן הרה"ק ה'שפת אמת' (האזינו תל"ד ד"ה בטור) וז"ל, אבל אין הדבר רחוק שיותר בה והצלה יש בהכנת המצוה מנוף קיום המצוה^{טז}... ויש לדון קל וחומר ממה שאמרו ז"ל

והנה הקשה המ"ז (ריש סי' תקפ"א) על דברי המדרש (לעיל) שבימים שבין

שטוב לך לילך אליו, כי ב'חדר ההמתנה' שבו שוהים ה'ממתינים' לתורם יש 'מזגן' (עירקאנדישען) חזק מאוד המצנן היטב את האוויר, גם מוכנים שם כסאות מפוארים ומשובחים אשר נוח מאוד לשבת עליהם, אף מכשיר מיוחד למים קרים עומד לטובת הציבור... שמע 'השואל' בחוסר סבלנות... ושאלו, ומה אתה אומר על הרופא עצמו... השיב הידיד בכסילותו, אכן הרופא עצמו אינו מומחה כל כך, אך כדאי ללכת אליו בגלל ה'חדר ההמתנה'... גער בו, וכי מחפש אני אחר חדר המתנה או אחר רופא... כך היצר הרע מבלבל ומסיח דעת לחשוב על 'חדר המתנה' ולא על העיקר.

טו. ידוע מאמר העולם על הפסוק (הושע יד י) 'צדיקים ילכו בם, ופושעים יכשלו בם', כי הצדיק מכין עצמו לפני המצווה והולך לקראתה, משא"כ פושעים לא יחשבו רגע אחד בטרם יבואו לידי המצווה, רק יכשלו בם, כמי שנתקל בטעות באיזה מכשול המונח על הארץ.

טז. והוכיח זאת הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (סוכות ליל ב' תרצא) מ'שמחת בית השואבה', שעשו בבית המקדש שמחה גדולה קודם שאיבת ניסוך המים - משם שואבין רוח הקודש, ולא כתיב כן על גוף המצווה - ניסוך המים לאחר הקרבת תמיד של שחר, אלא שההכנה למצווה יכולה להביא יותר אור ושמחה מהמצווה עצמה.

באר הפרשה - פרשת האזינו

(יומא כט.) הרהורי עבירה קשים מעבירה, כל שכן מדה טובה, הרהורי מצוה שאדם מהרהר ומשתוקק לקיים פקודת השי"ת טובים מהמצוה ושומרים האדם, וע"ז אין עושין עוונות עכ"ל. וכעין זה כתב עוד במקום אחר (בחוקותי תרמ"ד) שתיקון הנפש תלוי ברוב הרהור ותשוקה לעבודת הבורא.

הלוי והגר והיתום והאלמנה - צדקה וחסד כהכנה ליו"ט, ובימי המועד

הזמן גרמא להרבות בצדקה וחסד, אם בצדקת ממון, אם בצדקת הוויתור

- תן לו משלך יי. וכך הובא ב'שערי

והיינו טעמא, כי עיקר הנחת רוח שיש להקב"ה אינו מעשיית המצוה תשובה' (א"ח תרכה) בשם 'אור צדיקים' להר"מ פאפר"ש זצ"ל, 'יש להרבות

עוד הוכיחו יסוד זה, שהנה נחלקו חכמי ישראל והצדוקים היכן הציתו את הקטורת ביוה"כ, הצדוקים הוכיחו מהכתוב (ויקרא טז ב) 'כי בענן אראה על הכפורת' שנראה כי עליו לתקנו מבחוץ כדי שבכניסתו כבר יעלה ענן מהקטורת, אך חכמי ישראל למדו מהאמור (שם יג) 'ונתן את הקטורת על האש לפני ה'" - שלא יתקן מבחוץ ויכניס, אלא יתקן בעמדו בבית קדשי הקדשים, והיינו שהצדוקים אמרו ש'הכנה למצוה' פחותה מקיום המצוה עצמה, וממילא 'אין ראוי' לתקן את הקטורת ולהכניסה למצוותה במקום הקדוש והנורא לפני ולפנים, אבל חכמי ישראל סוברים שההכנה למצוה היא כמצוה עצמה וראוי לאותה הכנה שאף היא תיעשה בבית קודש הקדשים. יז. נהגו העולם להעניק ל'חתן' 'קופסה מכסף' להכניס בו ה'אתרוג', והנה שונה הידור מצוה זו משאר הידורי מצוה, כגון מנורת כסף לנרות חנוכה, וגביע לקידוש והבדלה שהם בגוף המצוה (כחפצא) משא"כ 'אתרוג פושקע' שהוא מחזיק את האתרוג קודם המצוה ולאחריה אבל לא בשעת מעשה. וביאור הדבר, כי 'אתרוג רומז ללב', ועיקר הלב בנוגע לקיום המצוות הוא ה'עסק' והשתוקקות שלפני המצווה, ולאחריה - שאינו יכול להיפרד מהמצוה. וזה עיקר החשיבות...

יח. סיפור נפלא שמעתי מפי בעלי המעשה, שאפשר ללמוד ממנו מעלת הוותרנות המצלת ממיתה משונה, ומעשה שהיה כך היה באחד מיקירי קרתא דשופריא מיושבי ירושלים של מעלה, איש מכובד ובעל משפחה ברוכת ילדים, שכאשר גדלו הילדים לא היה להם מספיק מקום לשבת בסוכה הקטנה שבנה מדי שנה על מרפסת ביתם, לכן החליטו הילדים לבנות סוכה רחבת ידיים למטה בחצר, ומן המחשבה למעשה - קנו דפנות לסוכה במידות מדויקות כדי צרכם, ובמשך שעות טרחו ועמלו בעבודת הקודש לבנות את הסוכה על הצד היותר טוב, וכאשר הכל על מקומו עמד

בצדקה ערב סוכות^י, ומוה"ר חיים ויטאל זצ"ל היה מחלק הקופה לעניים ערב

בשלום, דפק אחד השכנים על דלת ביתם, והודיע להם, שחלק מן הסוכה נבנה בשטח שבו הוא מחנה את רכבו, ולכן הוא דורש שישלקו את הסוכה ויבנוה במקום אחר, שמעו הלה את בקשתו וניסה להסביר לו את גודל היגיעה שכבר טרחו בבניינה, ועל כן יוותר נא ויניח להעמיד שם את הסוכה למשך שמונת ימי החג, אך הלה אטם את אזניו משמוע, והודיע נחרצות שאדם אוסר את שלו והוא אינו מרשה להם לבנות את הסוכה בשום פנים ואופן.

כאשר קיבלו הבנים את הבשורה הלא טובה, התחילו לכעוס על השכן שיש בו מדת סדום, וכי מה איכפת לו להשים את רכבו במשך שמונת ימי החג במקום אחר, וגם טרחו להוכיח שאותו מקום אינו שייך לו מדינא ע"פ כללי דחושן משפט, ולכל השכנים חלק במקום זה, וכיוצא באמתלאות אלו ניסו לשכנע את אביהם שלא ישגיח בדברי השכן הרע, אולם האב שצדיק היה הגיד לבניו בשפה ברורה, שבשום אופן לא ישב בסוכה הגורמת צער ועגמת נפש ליהודי, ואם ברצונם שיאכל שם את סעודות החג עליהם לסתור את הבנין עראי ולהעבירו למקום אחר. בלית ברירה טרחו הילדים פעם שניה, ובנו שוב את הסוכה לשביעת רצונו של השכן.

במוצאי יו"ט ראשון של סוכות באמצע הלילה, נשמעו לפתע חבטות עזות מחוץ לסוכתם ששכנה למטה בחצר, מתוך בהלה קמו כולם משנתם והנה המה רואים שלש אבני ירושלים גדולות שנפלו מקומה גבוהה של הבנין אל המקום שהחנה שם השכן את רכבו אשר נופץ לרסיסי רסיסים מן האבנים, ואלמלא היו מעבירים את הסוכה למקום האחר והיו ישנים באותו מקום, היתה סכנה גדולה נשקפת לחייהם, וספק גדול אם היו יוצאים משם חיים וקיימים, הרי שעל ידי שהעביר על מידותיו לפנים משורת הדין ניצלו בניו ממיתה לחיים.

יט. גם יש להיזהר ביותר לגמול 'צדקה וחסד' עם בני ביתו... ושלא יהיה כאותם הגומלים חסדים לכל העולם חוץ מתוך ביתם פנימה. מספרים על אחד הצדיקים, שראה תלמיד שהיה מחפש ותר שעות ארוכות אחר אתרוג מהודר בערב חג הסוכות שחל בשבת, ולאידך גיסא לא הקפיד לקיים חובת היום שאמרו (פסחים קט.) 'חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל'... (עיי' בשו"ע או"ח תקכ"ב, כיצד משמחן, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים, והנשים קונה להם בגדים ותכשיטים כפי ממונו), לפיכך ניגש אליו והעיר לו 'אתה עסוק במצווה דרבנן (דלולב ביו"ט ראשון של חג אינו דוחה שבת, ובשאר הימים נטילתו מדרבנן זכר למקדש), מדוע לא תעסוק לכה"פ כיו"ב בקיום המצווה מן התורה...'

ודברי תורה צריכים חיזוק בימי ערב החג כשהטרדות מצויות שלא לבוא לידי כעס ומחלוקת ח"ו. וכבר היה מעשה אצל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בזקנתו לאחר שנשא

את זיווגו השני, שבנה את סוכתו בעמל רב ככל דקדוקיה והלכותיה, אולם כאשר ראתה הרבנית את הסוכה אמרה לו לפי תומה, שלדעתה עדיף טפי לבנות הסוכה בקצה השני של החצר, ויהי כשמוע את דבריה הלך תיכף ופירק את הסוכה ובנאה במקום אשר קבעה היא, אך כאשר ראתה את הסוכה במשכנה החדש, חזרה בה והודתה שהצדק עמו, וראוי יותר לבנותה במקום שהיתה בתחילה, ותיכף הלך ה'חפץ חיים' בניחותא ופירק את הסוכה ובנאה בפעם השלישית כאילו לא אירע דבר ובלי אומר ודברים.

ידוע העובדא דהוה אצל הרה"ק מזלאטשוב זי"ע (בנוסח שהובא בתורת המגיד מזלאטשוב) בימים אשר דחקות ועניות היו מנת חלקו ולא היה לו לחם לפי הטף, והנה ברשותו היו תפילין יקרות שירש מאביו הרה"ק רבי יצחק מדרוהוביטש זי"ע, והרבנית הפצירה בו רבות שימכרם כדי להאכיל את עולליהם הרעבים אבל הוא לא הסכים לכך בשום אופן. שנה אחת בהתקרב חג הסוכות לא היו אתרוגים מהודרים בכל גלילות זלאטשוב, ושמע הרה"ק מזלאטשוב שיש סוחר אחד שהצליח להשיג אתרוג אחד מהודר והוא מוכן למוכרו בעבור חמישים רייניש שהיה סכום רב ועצום, למותר לציין גודל השתוקקותו של הרה"ק מזלאטשוב לקנות את האתרוג כדי לקיים בו מצוות ה' אך לא היה בידו לפורטה אפילו שוה פרוטה, לכן מכר אותם התפילין היקרים לאחד מעשירי העיר תמורת חמישים רייניש, ובמעות אלו קנה את האתרוג כדת וכדין, וכשהאתרוג בידו חזר לביתו שמח טוב לב על שזיכה אותו הקב"ה עם אתרוג לחג הקדוש הקרב ובא.

בכניסתו לביתו הבחינה הרבנית באתרוג, וביודעה שיש מחסור גדול באתרוגים תמחה בפניו מהיכן השיג סכום כסף גדול כל כך כדי לקנות האתרוג, אולם הרה"ק מזלאטשוב לא הסכים לגלות לה, ורק לאחר שהרבנית להפציר בו מאד הוכרח לגלות לה שמכר את התפילין היקרות בעד האתרוג המהודר, ויהי כשומעה כי כן נתמלאה רוגז, ובשעת כעסה צעקה עליו איך עשה כדבר הזה, דהא זמן זמנים טובא הרי היא מפצירה בו למוכרן ומעולם לא הסכים לכך אף כאשר היה הדבר נוגע לחיי נפש לקנות לחם צר ומים לחץ עבור הילדים הרעבים, ואילו כדי לקנות האתרוג מכר את התפילין בקלות, ולא נתקרה דעתה עד שמרוב כעסה נשכה את הפיטם ונפסל האתרוג, ויהי כראות הרה"ק מזלאטשוב כן לא העיר לה ולא כלום ואף לא הראה לה שום סימן של כעס וקפידה, רק נשא עיניו כלפי שמיא ואמר 'רבש"ע, תפילין אין לי, אתרוג אין לי, וכי גם אכעס', ובזאת פנה לעסקיו ולא הגיב מאומה. בלילה נתגלה אליו אביו בחלום, וגילה לו, שגדול מעשה האחרון יותר מן הראשון, וההתאפקות מן הכעס היתה חשובה בשמים יותר ממה שפיזר מעותיו לקניית האתרוג, ועי"ז ביטל כמה גזירות רעות.

סוכות', וכתב ב'סוד ושורש העבודה' הוא זמן אסיפה לאסוף הביתה על כל (פ"ב) 'הנה זה היום של ערב סוכות, הרי ימי החג להזמין ולארח עניים מהוגנים הוא בכי יתן איש אשר ידבנו לעשות בני תורה על שולחנו^א, והם חלק הו' צדקה כי רבה היא מאד ביום בזה^ב, וגם אושפזין קדישין'.

כ. וכמו שמפורסם על הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע שפיזר ונתן לאביונים סכומים עצומים בערב סוכות, ואף שבכל השנה היה מרבה לתת מתנות גדולות לצדקה, ביותר היה מפזר כסף רב בימים אלו לאין שיעור, וכבר אמר בקדושתו, שאין לך 'נוי סוכה' יותר מן הצדקה שמחלקים בערב סוכות.

ונתנו צדיקים רמז בדבר, כי הנה שיעור סוכה כשרה הוא שתי דפנות העשויות כהלכתן ושלישית אפילו טפח, וכלומר, ששתי דפנות יהיו במשך שבעה טפחים בגובה עשרה, והשלישית תהא טפח בגובה עשרה, צא וחשוב מניין הטפחים שיש בדפנות הסוכה, והרי לך ק"נ טפחים (כל דופן הוא שבעים, והשלישית היא עשר), ועוד שיעור הסכך הוא שבעה על שבעה דהיינו מ"ט, סך הכל עולה למנין קצ"ט טפחים שהם כמניין 'צדקה'.

הרה"ק רבי מרדכי מנעשכין זי"ע היה חוסך במשך כל השנה פרוטה לפרוטה כדי שיוכל לקנות אתרוג מהודר, פעם אחת בדרכו לקנות את ה'אתרוג', פגש ביהודי פשוט הבוכה מאין הפוגות, וכה היו דבריו, הנה, לפרנסתי הנני משמש כ'בעל עגלה' המעביר חפצים וחבילות ממקום למקום, ועתה מת עלי ה'סוס' בפתע פתאום ונשבר מטה לחמי, בירר הרה"ק לכמה מעות הוא צריך בכדי לקנות סוס חדש, נקב הכפרי בסכום גדול העולה כמעט כאותו הסכום שהכין עבור האתרוג, ללא אומר ודברים הוציא את כל צרור כספו מכיסו והושיטו לידי האיש, ובפרוטות שנשארו לו קנה אתרוג כשר בדיעבד, ובשמחה רבה הלך לביתו כשהוא מספר בהתרגשות לבני משפחתו כולם יברכו ביום טוב על אתרוג מהודר, ואילו אנחנו נברך על סוס מהודר.... כאותו מעשה היה גם אצל השרף רבי אורי מסטרליסק זי"ע, ובחג הסוכות שחרית התפלל ה'שרף' אצל הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, והרגיש הרבי ר' אלימלך שריח גן עדן נודף מהאתרוג שלו, וניגש אליו ושאלו איך זכה לכך, בלית ברירה סיפר את כל אותו המאורע, והסכים עמו הרבי ר' אלימלך, שמחמת מצוה גדולה זו זכה שגם אתרוג פשוט (כשר בדיעבד) יריח בריח של גן עדן.

כא. בעלי הרמז רמזו מדברי חז"ל (ע"ז ג.) שלעתיד לבוא יאמר הקב"ה לאומות העולם 'מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה, מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא', ומדוע עושים סוכתם בראש גגם דוקא, אלא היינו

עוד כתב (פי"א) אחיי ורעי קדושי ה' ידידי עליון ואהובי נפשי, הביטו אל שיעור חשיבתם של מקיימי מצוה זו, אלו הן הנוחלין ומנחילים הגאולה והחירות לו ולבניו אחריו לדורות עולם, וכבוד ה' חופף עליו כל היום, והוא יושב בצל סוכה וקדושי משכני עליון - האבות הקדושים באים להתלונן עמו בצל סוכה, והם שמחים עמו בשנותן אז מלחמו לדלים אביונים חגונים בעלי תורה, ועניים מרודים יביא ויאסף אותם הביתה והם יקחו חלקם

של הני אושפיון עלאין קדישין, ומברכתם יבורך גבר ה' שבעה ברכות, ואיך לא יתלהב ויחם לבבו אל הזחירות והשמירה מעולה בזה מאד מאד.

ובן כתב השל"ה הקדוש (מס' סוכה נר מצוה ח) 'כללו של דבר, שיזמין האדם תחלה בפיו לצדיקים הנזכרים (היינו האושפיון), ואחר כך יתן חלקם להעניים היושבים סביב שלחנו, ואם אין לו סביב שולחנו, אזי ישלח לעניים לביתם, כי זה חלקם הראוי להם.

טעמא, כדי שלא יוכלו העניים להגיע לשם, אבל בני ישראל מדה אחרת יש להם, ועושים סוכות בחצרותיהם (שבדרך כלל הוא מקום גלוי ופתוח לכל) כדי שכל דכפין ייתן ויכול כדי שבעו.

סוכות

מלאים כל טוב, ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'. עכ"ל. ומדבריו למדנו מהו עיקרו של חג הסוכות, שהוא להשריש בלבבנו ובדורותינו הבאים (בדכתיב - 'למען ידעו דורותיכם'), כי כל אשר יש לו לאדם הכל הוא ממתנת א-ל^י, וחלילה לו לחשוב שהוא פעל והשיג לעצמו בידיו ובמעשיו ו'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', אלא יזכור כי הקב"ה הוא הנותן נחלה לאדם^י.

למען ידעו דורותיכם - כי הוא הבורא ומנהיג לכל הברואים

כתיב (ויקרא כג מב-מג) 'בסוכות תשבּו שבועת ימים כל האזרח בישראל יושבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים', וביאר רבינו הרשב"ם בזה"ל, למען תזכרו, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה, ובתים

כב. כתב הגה"ק הרמ"ע מפאנו זי"ע (יונת אלם פ"ד) כי הנה שיעור סוכה הוא שבעה על שבעה טפחים, והרי זה עולה למ"ט, וגובה הסוכה הוא י' טפחים, נמצא שיש בסוכה ת"צ טפחים כמניין 'תמים', ומרמז על 'תמים תהיה עם ה' אלוהיך'. הוסיף על כך הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (ג' דסוכות אות ד) כי גם בלולב נרמז עניין זה, וכמו שדרשו בגמ' (סוכה לד:) 'ולקחתם - שתהא לקיחה תמה', והרי שבין מצוות סוכה ובין לקיחת ארבעת המינים הכל עולים לעניין אחד לחזק האמונה עד שתמים תהיה עם ה' אלוהיך, אמונה טהורה תמה ותמימה.

כג. תוספת נפלאה הוסיף בספר 'מעייני גנים' (להגה"צ רבי שלמה אסולין זצ"ל), שהנה נחלקו בגמ' (סוכה יא:) בביאור עניין ה'סוכות', שלדעת רבי אליעזר היו אלו 'ענני כבוד', אכן רבי עקיבא אומר 'סוכות ממש עשו להם', ופירש רש"י 'מפני החמה בשעת חנייתן היו עושים סכות'. מעתה יש לתמוה, בשלמא לפי רבי אליעזר אכן הקב"ה הושיב אותם בסוכות על ידי שפרס עליהם ענני הכבוד, אבל לפי רבי עקיבא קשה אומרו כי בסכות הושבתי את בני ישראל וכי הקב"ה הוא שהושיבם, הלא הם עשו בעצמם את הסוכות, אלא הא גופא בא הכתוב ללמדנו, גם כשאדם עושה סוכה לעצמו למצוא צל מפני החמה אין זה מעשה ידיו כלל - אלא הקב"ה הוא העושה... הוא שנתן בו דעת לבנות את הסוכה והוא יתברך עושה את הסוכה, ורק נדמה כי האדם הוא העושה.

המאור' (נר ג' כלל ד' ח"ו פ"א) בזה"ל, גם באמרם צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, היתה כונתם שבאה מצות סוכה זאת ללמדנו שלא ישים אדם במחנהו בגובה ביתו וחיוקו ותיקונו הטוב, ואף כי יהיה מלא מכל טוב, ואל יבטח בסיוע שום אדם אעפ"י שיהא אדון הארץ ומושל בה, אבל ישים במחנהו במי שאמר וזהו העולם וכו', ולהעיר לאדם על זה באה מצות סוכה בזמן הזה אחר אסיפת גורן ויקב בארץ ישראל, לפי שבזמן הזה הוא זמן בעיטה לכל - [שהאדם מבעט בבוראו חלילה], שהאוצרות מלאים כל טוב והאדם כבר נאסף לעיר ומטיח את גנו ומחזק בדרך ביתו להשמר בו מזרם וממטר ומרוח ושאר פגעים, לפיכך צוה לצאת מביתו החזק וישב בסוכה כדי שיתעורר וישים מבטחו בהשי"ת ויתן אל לבו כי כל הטוב שהגיע אליו מן היוצא בשדה הכל בא לו ברצון ה', וכו', ויזכור שכל

ובדברי רבינו ה'חזקוני' (שם) וז"ל, החג נקבע בזמן אסיפת גורן ויקב, פן ירום לבכם על בתיכם שהם מלאים כל טוב ויאמרו ידינו עשתה לנו את כל החיל הזה, ומתוך שישבו בסוכה יתנו שבת וחודיה למי שנתן להם נחלה ובתים מלאים כל טוב. עכ"ל.

וביסוד הרברים הללו הביא הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (ד"ה ולקחתם) מדברי הרמב"ם (מור"נ ח"ג פמ"ג) בטעם מצוות נטילת ד' מינים, וכלשונו, שאחר שקצר ואסף התבואה יתן כל אחד שבת לה' יודדה לו, ולא יאמר בוחי ועוצם ידי עשה לי כל זה'.

בצל כנפיך יחסיון - חיוק הבטחון בהשי"ת לבדו

איתא בגמ' (סוכה ב.), 'אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי', וביאר ב'מנורת

וזהו שאמר הכתוב 'למען ידעו דורותיכם' - כי ידיעה זו עלינו להשריש היטב בעצמנו ובדורותינו הבאים כי מעשה האדם ומחשבותיו אינם כלום, וכל הנראה לעינינו הוא רק 'שפיל' (הצגה ודמיון), ורק הקב"ה הוא ה'עשה ועושה לכל המעשים' בפועל ממש.

כיוצא בדבר מבואר גם בעניינא ד'יונה', שם נאמר (ב יא) 'ויאמר ה' לדג ויקא את יונה אל היבשה', וה'קורא את המקרא' בלבד נדמה לו כי הדג זכה ל'נבואה' ולגילוי אלוקותו ית', שה' בכבודו ובעצמו דיבר אל הדג... אמנם לא זו 'פשוטו של מקרא', אלא כפי שפירש הרד"ק 'ויאמר ה' לדג - העיר את רצונו שיקיאנו אל היבשה', וכעין זה ממש כתב גם ה'אבן עזרא' וז"ל, ויאמר, דרך משל, שהכריחוהו לעשות חפץ ה', עכ"ל.

והיינו שבאמת הדג הקיא את יונה כי כך היה ברצונו של הדג, אכן, מי הכניס בו את הרצון - הבורא יתב"ש, הוא עורר את רצונו והכריחוהו לעשות רצונו, וכך הוא בכל דבר ודבר שנעשה בעולם, אף אם נראה שהוא ברצון העושה, הרי באמת הקב"ה הוא ה'מכניס' בו רצון זה... והוא העושה את המעשה ע"י האדם.

שמירת גופו וכל אשר לו מאת השי"ת ובך כתב ה'בלי יקר' על הפסוק (ויקרא ולא יבטח באשר לוידי. כג מב) 'כל האזרח בישראל יישבו

כד. וכלל הדברים בלשון קצרה הוא וכלשונו של הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ה ד"ה מצות), מצות הסוכה הוא מדת הבטחון בה' יתברך, כמו שכתבו רז"ל 'צא מדירת קבע' - שלא לבטוח בעושר ובנכסים, רק לבטוח בה'.

איתא במשנה (סוכה ט:) 'העושה סוכתו תחת האילן, כאילו עשה בתוך הבית', יש שרמזו ששני פסולים אלו דומים במהותם - כי תכלית מצוות סוכה היא להביא את האדם לידי אמונה בהשי"ת, ולזה תהא הסוכה תחת כיפת השמים בלי שום הפסק, להורות לאדם שיהא תלוי אך ורק בבורא יתב"ש היושבי בשמים, ולא יסמוך על כוחו ועוצם ידו של בשר ודם. וממילא לא יחפש אחר מגן ומחסה של 'הבית' או 'האילן', אלא ישליך על ה' יהבו.

ובזה יש שביארו (בשם הגרש"ר הירש) שלכן פסול לסכך במחובר לקרקע אלא צריך להיות הסכך תלוש, כי האדם שהוא בעל נחלה הרי הוא נטוע ומחובר היטב לקרקע - כלומר בנכסים אלו מבטחו ומשענתו, לזה אמרינן ליה - צא מבית זה למשך שבעת ימים, צחצח את מוחך מכל אלו המחשבות, וקבע דירתך בדירת ארעי ב'צילא דמהימנותא' (צל האמונה הטהורה).

בעת נישואי הרה"ק ה'דברי יואל' מסאטמאר זי"ע נשא לפניו אביו הרה"ק ה'קדושת יו"ט' זי"ע דברי כיבושין קודם החופה, ובתוך דבריו אמר, הנה מעמידים את החופה תחת כיפת השמים, הידעת בני את טעם הדבר, אלא כדאיתא במסכת סוכה (ב:): על הפסוק (ישעיה ד ו) 'וסוכה תהיה לצל יומם', שאליבא דאמת הוה ליה לומר 'וחופה תהיה לצל יומם', ומסקנת הגמרא 'תרת' שמעת מינה (עיי"ש). ולהסביר קשר העניינים שבין סוכה לחופה, כי הסוכה צריכה להיות דווקא תחת כיפת השמים, לרמז לאדם שבכל דרכיו וענייניו ישא עיניו השמימה, וידע שאפילו דבר קטן לא נעשה כאן בעולם הזה אם לא הכריזו כך קודם לכן בשמים ממעל, כיו"ב אמרו חז"ל 'צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי' - כלומר שיפסיק לחשוב שהעולם הזה קביעות יש בו, אלא תדע שעולם הזה ארעי הוא, ואין לך אלא לחסות ב'צילא דמהימנותא' בצל האמונה - שהכל מתנהל ממעל.

כענין זה הוא גם ענין החופה, שמעמידים אותה תחת כיפת השמים בלא שום הפסק וחציצה לשמים, לרמז לחתן, הנך עומד להקים בית נאמן לה' ולתורתו, שא נא עיניך השמימה, ותדע לך כי אין על מי לסמוך כי אם על אבינו שבשמים, ושלא תחשוב לסמוך עלי - אביך (הקדושת יו"ט), או על ה'שווער' שלך וכיו"ב, כי לא הם יפרנסוך ויכלכלוך, כי אם 'אב הרחמן' הזן את העולם כולו בטובו, הוא ימלא כל

בסוכות, נקט אורח שהוא לשון 'תושב', גר ולא תושב... ועל ידי זה לא יבטח לפי שבזמן אסיפת התבואה מן השדה בצל קורתו כי אם בצל ש-ד-י יתלונן, כל אחד רוצה לילך מן השדה לתוך ביתו כמו שעשו ישראל בצאתם ממצרים שלא לישב בו ישיבה של קבע, וחששה התורה בהיקף שבעה עננים אשר כבוד ה' היה מציאה ידו כביר וישמן ויבעט, על כן נאמר 'כל האורח' - הרוצה להיות כתושב בעולם הזה ולא כגר אליו צוה ה' לצאת מדירת קבע לדירת ארעי כדי שיכיר בפחיתות ערכו שאינו בעולם הזה כי אם

גר ולא תושב... ועל ידי זה לא יבטח בצל קורתו כי אם בצל ש-ד-י יתלונן, כמו שעשו ישראל בצאתם ממצרים שלא יישבו בבתי ספונים וחשובים, כי אם בהיקף שבעה עננים אשר כבוד ה' היה בתוכם וזהו בצל ש-ד-י ולא בצל קורות בתי ארזים, עכ"ל.

ביסוד הדברים ביאר ה'ערוך לנר' (סיום למס' סוכה, נדפס בסוף המסכתא) מזה

מחסורך בכל עת ובכל שעה (ולפלא היה, שמיד אחר השבע ברכות' נשבה ארון האלוקים והקדושת יו"ט נסתלק לשמי רום, ובאמת לא יכול היה לתמוך בבנו החתן).

מין הבאר

כך פירשו 'אתה בחרתנו' עמ' קב) במה שאמרו בגמ' (סוכה כח:) שקטן הצריך לאמו פטור מן הסוכה, ומיהו 'צריך לאמו' - אם כשהוא ניעור משנתו הוא קורא אמא אמא. ולכאורה צ"ב, מדוע עניין זה דייקא קובע את זמן חיוב בסוכה, אלא כי כל תכלית הישיבה בסוכה היא להשריש בלבבנו לבטוח רק בהשי"ת, ואם הוא קורא אמא אמא ותולה בטחונו בבשר ודם - אין לו שייכות לכל עניין הסוכה...

לעומת זאת הבוטח בהקב"ה - הרי הוא נרצה לפני ה', וכדכתיב 'הבוטח בה' חסד יסובבנהו', וכך ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ה ד"ה מצות) טעם הדבר שנקרא חג הסוכות בתורה בשם 'חג האסיף' - 'כמו שבעולם הזה עתה הזמן להכין פרנסה לכל השנה, כן ברכת ה' עתה על כל השנה להבוטחים בו', ור"ל שעתה חג אסיפת הברכה לכל השנה מכח מידת הבטחון בהשי"ת שאנו באים לחסות רק בצילו.

כה. ובדרך זה ביאר ה'פרי מגדים' (א"א תרל"א סק"ב) טעם הדין שלכתחילה צריך שִׁירָאוּ הכוכבים מתוך הסכך, וכמו שכתב השו"ע (תרל"א ס"ג) 'דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים', שעי"ז יקיים בעצמו 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה' (ישעיה מ כו), ויבין שהקב"ה הוא בורא ומנהיג את כל העולם, ואילו האדם עצמו אינו אלא 'גר אנכי בארץ'...

דמהימנותא שכינתא פרסא גרפהא עליה מלעילא' (בוא וראה, בשעה שהאדם יושב בצל הסוכה פורסת השכינה כנפיה עליו מלמעלה)¹².

הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ליקושים לסוכות) ביאר, ענין הסוכה הוא כדוגמא שאנו רואין את התרנגולת שמתחילה מצפצפת וקוראת לבניה ונותנת מזונות לפניהם, ואחר כך מכנסת אותם תחת כנפיה. כענין הזה נוהגת השכינה הקדושה עמנו, בראש השנה ויום הכיפורים היא כותבת לנו מזונות וחיים טובים, ואחר שקוצבת לנו מזונות אזי מכנסת אותנו תחת כנפיה. וזהו ענין סוכות שהאמא הקדושה מסכבת אותנו בכנפיה, עב"ל¹³.

והנה אמרו בגמ' (ד:): שסוכה שאין בה עשרה טפחים פסולה - ונלמד ממה שאמרו שמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה. ולכאורה צריך ביאור מה שייכות זה לזה... (ובפשטות הכוונה שלמידים שרק בטובה

שאמרו בגמרא (סוכה ב.) לפסול סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה כי אז נחשב כיושב בצל דפנות ולא בצל סוכה. ומבאר הערל"ג כי הדפנות המקיפות את הסוכה מרמוזות על ענייני עולם הזה המסבב את האדם מלמטה, אולם המשכיל מרים את עיניו כלפי מעלה ויודע שה'סכך' הוא העיקר, להבין שההשגחה העליונה פקוחה עליו תדיר, והוא מאמין בבורא יתב"ש שמספק כל צרכיו בכל עת ובכל רגע. ועיקר מצות סוכה הוא להזכיר לבשר ודם את ענן ה' החופף עליו, 'ועל כן הסכך למעלה מעשרים פסול, שאז יושב בצל דפנות ולא בצל סכך, לרמוז על השם במחזונו שתבא לו תשועתו על ידי ענייני העולם - שזה פסול, ולא נרצה לפני ה'.

בצילא דמהימנותא - השראת השכינה על היושב בסוכה

איתא בזה"ק (ח"ג קנ): 'תא חזי, בשעתא דבר נש יתיב במדורא דא צילא

כו. צדיקים הגידו בגודל קדושת הסוכה דגם האיש הפשוט וההמוני מתקדש מאד בקדושתה ורמזו בלישנא דמתני' (סוכה כב.) 'המעובה כמין בית כשרה', שאף מי שנכנס לסוכה מגושם בעביותו כמו שהוא בבית ג"כ מקדשתו הסוכה למעלה ראש מפני שגדולה קדושתה עד מאד.

לעומת זאת ביאר הרה"ק מקאצק זי"ע במאמרם (סוכה כה:): 'מצטער פטור מן הסוכה', דמאחר והוא יושב בקודש הקדשים ובצל השכינה, ועדיין מרגיש בצער ודוחק גשמי, לפיכך פטור הוא מן הסוכה, כלומר שאינו מקושר ומחובר למצוה זו, וזאת אירע לו מאחר שלא השיג את פנימיות המצוה כלל.

כז. ואמר הרה"ק העטרת צבי זי"ע (דרכי חיים ושלום דף רסד) שלזה רמז הפיוט 'יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה', שביוהכ"פ מזכירים ומבקשים שמירה בזכות הסוכה.

באר הפרשה - סוכות

עשרה טפחים נחשב כרשות בפני עצמו). וביאר בספר 'חסד לאברהם' (להנה"ק רבי אברהם אזולאי זצ"ל, מעין רבינו נהר נח), וכן הוא ב'שפת אמת' (תרמ"ב ד"ה כתיב) דבא לומר שהשכינה שרויה בכל סוכה, לכן אין לעשות את הסוכה פחותה מעשרה כי אז לא תשכון בה השכינה.

לחדרו הפנימי של הקב"ה בכבודו ובעצמויות, על כן 'נגילה ונשמחה בך', כי עוז וחדוה במקומו.

וכך איתא בגמ' (סוכה ט.) בשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה (והיינו שחל קדושת שם שמים על הסוכה בשם שחל שם שמים על הקרבנות) כ"ו.

והוא על דרך שהסמיכו בספרים (עיי' שם משמאל סוכות תרע"ט, ועוד) את הפסוק (שה"ש א ד) 'הביאני המלך חדריו' למצוות סוכה, לומר שהנכנס לסוכה כמי שנכנס

איתא בגמרא (סוכה ב.) 'אדם יושב בצל סוכה'. וכן בווה"ק (ח"ג קנ:) נקראת הסוכה צילא דמהימנותא. וצ"ב, כי הלשון

כח. עוד דרשו חז"ל (שה"ר ב יט) את הפסוק (שה"ש ב ו) 'שמאלו תחת לראשי - זו סוכה, וימינו תחבקני - זה ענן שכינה לעתיד לבא', וביאר האר"י ז"ל ב'פרי עץ חיים' (שער חג הסוכות פ"ד) על פי מאמרם (סוכה ז:) ששיעור הכשר סוכה הוא שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח, והוא כעין צורת חיבוק שמחבק איש את רעהו, דהא כמו כן בזרועו של אדם יש שלשה פרקים, א' היא הפרק הסמוך לכתף, ופרק הזרוע עצמו, ופרק של אצבעות, וכביכול הקב"ה מחבק את ישראל בסוכה ביד ימינו על ידי שלש דפנות כשהשלישית הכשירה בטפח. והדברים נוראים על גודל הקרבה והאהבה שמתעוררת מהקב"ה לישראל.

כט. וביותר, ב'תורת כהנים' (אמור יב) יש 'הווה אמינא' שצריך לבנות את הסוכה בהר הבית, דדרש התם 'חג הסוכות שבעת ימים לה' - יכול תהיה חגיגה וסוכה לגבוה', ופירש הראב"ד (שם בשולי הגליון) פירוש, שיעשה סוכה בהר הבית ויקדש אותה לשמים (דומיא דחגיגה שמקריבה בבית המקדש), אלא שלמדו מהפסוק 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים' - חגיגה לגבוה וסוכה להדיוט. נמצא שכה שגבה קדושת הסוכה שהיה 'הוא אמינא' להצריך לבנות את הסוכה דייקא במקום המקדש, והיינו, שקדושת הסוכה היא כקדושת בית המקדש.

ואף 'להלכה' מצינו שיש לנהוג קדושה בסוכה כמו בבית המקדש, וכמו שכתב ה'פרי מגדים' לאסור לעשות הסוכה קפנדריא דומיא דקדושת המקדש (כדאיתא בברכות נד.), וכ"ש שריקה אסורה מקל וחומר.

ומהאי טעמא יש במקובלים (פרי עץ חיים שער חג הסוכות סוף פ"ג) שיש להיזהר לאכול בסוכה על שלחן של ארבע רגלים, דומיא דשלחן הפנים שהיה עשוי מארבע רגלים, ישמע חכם ויוסף לקח בקדושת המקדש השורה בסוכה.

'צל' קאי על מי שאינו יושב תחת דבר המיצל רק במרוחק ממנו מעט, כמי שיושב סמוך לאילן והצל של האילן מתפשט עליו, ואילו היושב בסוכה הרי הוא יושב תחת הסוכה, ולא בצילה.

ומבאר הרה"ק מראפשיין זי"ע (זרע קודש' ליל א' סוכות) ע"פ דברי חז"ל במדרש (עי' של"ה הקדוש, תולדות אדם שער הגדול אות ה) לפרש הכתוב (תהלים קכא ה) 'ה' צלך' שכמו שכל תנועה שהאדם עושה נראים תנועותיו בצל, כיו"ב מעורר האדם בהנהגתו בעולם הזה שיתנהגו כן למעלה - שיתנהגו עמו כמידתו. וזהו ענין הסוכה, שאנו עושין בדוגמת סוכה עליונה, ולכן נקראת 'צל סוכה' שסוכה דידן היא כדמיון ודוגמת סוכה עליונה' היינו שהאדם מכין סוכה מעצים ואבנים בעולם הזה ועל ידי זה זוכה לשבת בצל של הסוכה העליונה, 'זהגם שאין ערך ודמיון כלל עם כל זה מוכרח לומר כן'.

כתב ב'יסוד יוסף' (פרק עז) 'היושב בסוכה ולומר או מתפלל, הרי הוא יושב

ממש בתוך עולמות עליונים, שכל עולם נקרא יום, כידוע', וזהו דכתיב (ויקרא כג מז) 'בסוכות תשבו שבעת ימים' פירוש שהאדם נכנס בשבעה עולמות עליונים בימי החג.

כיו"ב כתב ב'יערות דבש' (חלק א דרוש ו) 'כי סוכה עשויה לענן ה' יומם על הסוכה, ואף שאין נראה, מ"מ ברור ואמת, מי שיושבים בסוכה לשמה ועוסקים בתורה ושמחים בחג במצוה ושמחת מועדות, שענן ה' חופף למעלה מעלה, עין ראתה ותאשרונו'.

הנה כתב הרמ"א (או"ח א א) כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו במושב המלך. והנה, אף שדברי הרמ"א נסובו על כל יהודי באשר הוא, מ"מ ביתר שאת ועז יאמר כן גבי היושב בצל סוכה, שהוא יושב בבית המלך^ל. וכך כתב ה'ראשית חכמה'

גם כל שמה של 'סוכה' מורה על שם שמים שחל עליה, וכדאיתא בזוהר הק' (תק"ז ב:) ש'סוכה' היא כמנין שם הוי"ה ואדנ"י (כמנין צ"א).

הוסיף לפי"ז ה'קב הישר' (פרק צה) וז"ל, ולכן אנו מתפללין (ברכת השכיבנו בתפילת ערבית) 'אפרס עלינו סוכת שלומך', כי בזכות הסוכה שאנו מקיימין אותה יהיה השם שלם וכסא הכבוד יהיה שלם. עוד כתב בהמשך דבריו 'שכל זמן שהסוכה היא נעשית כהלכתה ובטהרה וכו' אז הסוכה היא מרכבה להקב"ה ושכינתיה, וסוכה היא במקום בית המקדש מעט, כי בית המקדש נקרא 'סוכת שלם'.

ל. הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (שחז"מ"ס תרע"ג) מבאר מדוע אין נוהגים לומר 'שלום עליכם' בליל ש"ק בחוה"מ סוכות, ומוסיף עוד ע"פ מה שהגיד אביו הרה"ק ה'אבני

כי אתה ה' מחסי - סגולות מצות סוכה

הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע פירש במה

שאומרים (בהושענות, אום אני חומה)

'שואגים הושע נא', והלא 'וכל מאמינים

שהוא עונה לחש', וא"כ מדוע שואגים

'הושע נא', אלא, כי אכן, בר"ה ויוהכ"פ

יש להתפלל בלחש ובהיחבא כדי שלא

יפריעו המקטרגים והמשטינים, אבל

בסוכות שאנו יושבים ומתייחדים בצילא

דמהימנותא, לכן אין ביד המקטרגים

להיכנס פנימה לא, ממילא יש בידינו לשאוג

ולבקש ישועה, שהרי אין מי שיעכב בעדינו

(הובא בהקדמת הרה"ק החקל יצחק מספינקא זי"ע

לספר אמרי יוסף, בראשית אות ב).

(שער הקדושה פ"ד) 'וכן היה מנהג מורי

ע"ה [הרמ"ק], שלא לדבר בתוך הסוכה

בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה, כי

מצות סוכה קדושתה גדולה, והעד שעצי

סוכה חל עליהם קדושה ואסורים כל

שבעה'.

ויזכור מה שהביא ב'משנה ברורה' (תרל"ט

ס"ב) 'ולפי שקדושת הסוכה גדולה

מאוד ראוי למעט בה בדברי חול, ולדבר

בה כי אם קדושה ותורה, וכ"ש שיהיה

זהיר מלדבר שם לשה"ר ורכילות ושאר

דיבורים האסורים, וב'ביכורי יעקב' (סימן

תרל"ט ס"ב) מביא גם הזהיר בשל"ה מאד

שלא לבעוס בסוכה'.

נזר' זי"ע בשם רבותיו שאם יבוא מלאך למקום שבני ישראל מתקבצים ומתאספים

יתבטל המלאך מחמת פחד ה', שהרי אמרו (סנהדרין לט.) 'כל בי עשרה שכינתא

שריא', ולכן אינו יכול להישאר שם 'על אחת כמה וכמה שיש לומר, שאין ביכולת

המלאך לבוא אל הסוכה מפני פחד ה' ומהדר גאונו, כי חל שם שמים על הסוכה,

והאושפזין גבוהין הרבה מן המלאכים כידוע, א"כ אין מקום לאמצעים', כי בסוכה

גדולה מעלת כל יחיד ויחיד מישראל שאין המלאך יכול להגיע אליו, כי הוא יתבטל

מגודל הקדושה השורה שם, ובזה תוכחת מגולה לכל איש היושב בסוכה לידע מה

שלפניו, עכ"ל.

לא. וכדאיתא בזוה"ק (ח"ג ק: שאומרים קודם התקיעות) שיעקב ברח מעשו אל תוך הסוכה.

וכה כתב ב'שער הכוונות' (ענין סוכות דרוש ד, עי"ש) להאריז"ל, 'ענין הסוכה הוא,

שאנחנו ישראל בני מלכים עושים סוכה ויושבים בצל אור המקיף ההוא המתפשטת

בה המקיף וסובב אותה כעין סוכה, כדי שנמשיך אלינו מן האור המקיף ההוא,

ומבואר ב'בני יששכר' (חודש תשרי מאמר י אות ז) שעל ידי הארת אור מקיף בורחים כל

החיצונים, ומסמיך ליה מן הכתוב (דברים כח י) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא

עליך ויראו ממך', עליך דייקא - פירוש באור מקיף, ואז מתייראים החיצונים מן אור

המקיף, 'כי הם חיצונים ואין להם מקיף, בסוד הכתוב (בראשית ג א) 'והנחש היה ערום',

ודי בזה למשכיל'.

ואכן מצינו לצדיקי הדורות שהפליגו ברוחניות^{לב} ובגשמיות, ולזכות לחיים בגדול מצוות סוכה אשר על ידה טובים בשמחה ובשלום, ולפרנסה גדולה ניתן להיפטר מכל עקתין בישין בהרחבה. כלל הדברים הוא כמו שדרש

ומוסיף לפי זה, דכל מה שהאדם מדקדק ביותר ומחמיר ביותר באופני עשיית המצוות הוא מאיר ביותר ברחוק את האור מקיף. ודבר ברור, שכל אחד ואחד זוכה לכך בשעה שהוא יושב בסוכה, ואין שום חילוק בין צדיק גמור המכיר ב'סודות התורה' ליהודי פשוט המכוון לעשות רצון ה' על ידי ישיבתו בצילא דמהימנותא, כי כולם זוכים להינצל מכל החיצונים.

לב. כמה מעלות טובות יש במצוות הסוכה להשפיע רוממות וקדושה על האיש היהודי. **א.** להינצל מידי עשו וכל כוחות הרע. וכדאיתא בזוה"ק (ח"ג קא.) 'מה כתיב (בראשית לג יז) ויעקב נסע ספֶתָה ויבן לו בית וכו' על כן קרא שם המקום סוכות, כיון דיתבו בסוכות הא אשתזיבו מן מקטרגא וקוב"ה חדי בבנוי'. ורמז לה הרה"ק האמרי נועם זי"ע (אושפיזא דיעקב אות א) 'סכך' ר"ת 'כי סבבנוי כלבים' (תהילים כב יז), ו'כלב' רומז לעשו (זוה"ק ח"ג קכד.), כמו כן 'וברוב גאונך תהרוס קמיך' (שמות טו ז) ס"ת 'סכך'.

והדברים אמורים 'להלכה ולמעשה, וכמו שכתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תער"ד ד"ה בזוה"ק) 'וכמו ששמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה (ה"ה האבני נזר) שאין לקרות קריאת שמע שעל המטה בסוכה אלא פרשה ראשונה לבד, כמו בליל שימורים'. ומן העניין להביא עוד מה שכתב ב'מעשה רב' (אות רכא) ששאלו את הגר"א אם מותר לישון בסוכה יחידי, והשיב 'שומר מצוה לא ידע דבר רע'.

ב. להיוושע מידי היצר הרע. וכדברי הרה"ק ה'מגן אברהם' מטריסק זי"ע (ד"ה וסוכה תהיה), כי סוכה ר"ת סומך לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים, לכל אותם שהיה להם נפילה והרי הם 'כפופים', שעל ידי קדושת הסוכה יש לכולם תקומה וזקיפה. ואילו הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (אות כז) פירש בלישנא דגמ' (סוכה ב.) 'אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי', שמשמע שצריך לצאת כל שבעת הימים מדירת קבע, ולכאורה הרי אינו יצא כל השבעה ימים אלא רק ביום הראשון לבדו ושוב קובע דירתו בסוכה לכל משך ימי החג, אלא נרמז כאן שכל שבעת הימים יצא מדירתו הקבועה בהבלי הזמן, ושבעת הימים הם כנגד שבעת שמוותיו של היצר הרע (סוכה נב.), שבסגולת כל יום להוציא מבחינה אחרת של היצר הרע.

ג. הארת הקדושה. כמו שכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ז ד"ה מצות) שכתב מצות הסוכה נותנת ברכה והארת קדושה לדירת האדם, ובזה מפרש מה שנאמר למען ידעו דורותיכם שהוא מלשון דירה, ש'כיון שהמצוה בדירה נשאר ממנה ברכה לדירת האדם'.

סגולות נפלאות מצינו בכח מצות הסוכה לעזור להגן ולהושיע בכל העיניים, א. להינצל מכל צער חולי ומכאוב. כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (מועדים הו"ר) לרמז בדברי חז"ל (סוכה כה): 'מצטער פטור מן הסוכה', שבסגולת מצות סוכה אפשר להיפטר מצער ומצוקותיו, והיינו 'מצטער פטור' נפטר מצרותיו על ידי מצות 'סוכה', וזהו נמי מה ששינינו שם (דף כה). 'חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה' - שיהיו נפטרינ מכל חולי ומכאוב, ויתרפאו רפואת הנפש ורפואת הגוף על ידי הסוכה, אמון.

וע"י קיום מצות סוכה יקרע גזר דינו שפסקו עליו בימים הנוראים, וכך אמר הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע, דאע"פ שפסקו עליו 'חייב' ברה"ה ויוהכ"פ יכול על ידי קיום מצות סוכה להפך את 'חייב' לר"ת של (תהלים קמט ה) 'י'עלזו ח'סידים ב'כבוד י'רננו'. ובנותן טעם להביא דברי הרה"ק ה'שפת אמת' (תרנ"ג ד"ה איתא בזוה"ק) שכל פסוק זה נדרש על חג הסוכות, שכן 'יעלזו חסידים בכבוד' היינו בענני הכבוד (והסוכה היא כנגד אותם עננים) וכן 'ירננו על משכבותם' - כי המצוה היחידה שמקיימים בשעת השינה היא לישון בסוכה.

ב. אריכות ימים. כמו שאמר הרה"ק מראפשיץ זי"ע (ליקוטים לסוכות והו"ר ד"ה כל), שהמקיים מצות סוכה זוכה לאריכות ימים, ורמזו בפסוק 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות', דתיבת 'אזרח' עולה בגימטריא כמנין 'גבורה' (216), שהבטיח השי"ת, שכל היושבים בסוכה יהיו אזרחים וזקנים, ולכן אזרח בגימטריא 'גבורה', שיגיע לגבורות, כמו שכתוב (תהלים צ י) 'ואם בגבורות שמונים שנה'.

ג. גם יזכה ל'רפואה'. וכמו שרמז לה הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע בלשון הכתוב (דברים לב לט) 'מחצתי ואני ארפא', שעל ידי 'מחיצות' הסוכה יזכה שיתקיים בו 'ואני ארפא' (הובא בתורת אבות).

ד. לפרנסה טובה. וכך כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לסוכות), וז"ל. במשנה פרק ב לסוכה (כח). מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית. הנראה לרמז בזה על פי מה שנתבאר כי על ידי שהיה יושב בסוכה היה ממשיך השפעות טובות על שולחנו (רמז לפרנסתו של אדם) של כל השנה בתוך הבית שלא יחסר כלל. וזה גם כן מה שאמר (שם כט). מנא מיכלא חוץ לסוכה, פי' כח הסוכה להמשיך שפע פרנסה לכל אחד ואחד גם חוץ לסוכה כאשר יהיה בביתו כל השנה.

ה. שלום ושלחה יהיו מנת חלקו. כתב ב'כף החיים' (סימן תרכו סק"ו) בשם ה'יפה ללב' (ח"ה אות ג) 'מאן דזהיר במצות סוכה, ולעשותה כתיקונה, מובטח לו שלא יהיה מריבה בתוך ביתו כל אותה שנה', ובספר 'סגולת ישראל' (מערכת מ אות יח) מביא סגולה להינצל ממחלוקת 'ללמוד מסכת סוכה [בכל ימות השנה]', וזהו תצפנם בסוכה מריב לשונות' (תהילים לא כא).

וכן מקובל בשם הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע שבכל ימות השנה למד מסכת סוכה, ואמר שלימוד זה מסוגל שישכין ה' מנוחה ושלום בתוך ביתו, וממילא גם תבוא הגאולה השלימה כאשר יפרוש ה' סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים.

נודע כי המזיגה הוא עירוב מים בין להמתיק את חריפותו שיהי' ראוי לשתייה, וזהו ענין המשל לעבד שבא למזוג כוס לרבו - היינו לבטל חריפותו... עכ"ל. נמצינו למדים שאף אם חרצו עליו דינו לרעה ח"ו בימים הנוראים בידו להמתיק עתה את הגזירה לחסדים טובים.

האוחז ביד - תוקף קדושת ארבעת המינים וסגולתם הנפלאה

בתיב (ויקרא כג ט), 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל'. ואיתא במדרש (ויק"ר ל ט), 'פרי עץ הדר' זה הקב"ה שכתוב בו (תהלים קד א) 'הוד והדר לבשת'. 'כפות תמרים' זה הקב"ה שכתוב בו (שם צב יג) 'צדיק כתמר יפרח', 'וענף עץ עבות' זה הקב"ה דכתיב (זכריה א ח) 'והוא עומד בין החרסים'. 'וערבי נחל' זה הקב"ה דכתיב ביה (תהלים סח ח) 'סולו לרוכב בערבות ביה-שמו', נמצא שכל הדר' מינים מרמזים על הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכשאנו נוטלים אותם הרי אנו כביכול נוטלים אותו יתב"ש"ל.

הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (ד"ה בסוכות תשבו) בלשון הכתוב (תהלים כז ה) 'כי יצפנני בסוכו ביום רעה יסתירני', וז"ל, שעל ידי מצות סוכה שבני ישראל מקיימים עי"ז המה נסתרים מכל הרעות ונמתקים כל הדינים בחסדים ורחמים גמורים, ונשפעים כל הסובות והכרכות על כל ישראל בכלל ובפרט ברוחניות ובגשמיות. עכ"ל.

גם עצם ימי החג הם ימי רחמים וחסדים גדולים^{לג}, וכך כתב הגר"א (קול אליהו אמור) וז"ל. בגמרא במס' סוכה (דף כח:) 'הי' גשמים יורדים בחג וכו' משלו משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון של מים על פניו, ויש לדקדק מדוע לא אמר כפשוטו משל לעבד שבא ליתן כוס לרבו. אכן יבואר עם מה שנודע כי ראש השנה ויום הכפורים המה ימי הדין, ואחריהם ימי החג במצוות לקיחת הלולב וישיבת הסוכה - והימים האלה המה ימי רחמים להמתיק הדינים ע"י המצות המקיפות אותנו ואשר אנחנו ממלאים ידינו ברכה בימים ההם... וזאת

לג. כמו שהיה הרה"ק 'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ח ד"ה במדרש) מפרש בנוסח הברכה בשמו"ע (מחיה מתים) 'מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה', מלך ממית ומחיה - זה ראש השנה ויוהכ"פ שהקב"ה מלך מלכי המלכים יושב על כיסא מלכותו במשפט וחותר קצבת חיים לכל בראיו, ומצמיח ישועה - בחג הסוכות, שאפשר אז לפעול ישועות ולבטל את הגזירות רעות, וכל המשפט בראש השנה היה להצמיח ישועה זו. ואולי לכן אומרים 'הושענות' בחג הסוכות, כי אפשר אז לזכות לישועות גדולות ונפלאות בימים נעלים אלו. **לד.** ב'בית יוסף' (סימן תרנא סעיף יב) מביא בשם הריקנטי (פרשת אמור ד"ה ולקחת), שצריך להחזיק את האתרוג יחד (צמוד) עם שאר המינים, 'וסוד זה נגלה אלי בחלום

ולפי זה כתב ב'רביד הזהב' (להרה"ק רבי ישראל דוב גילערנשטער מיאשניצא זי"ע, כי תצא ד"ה אופן ב') דברים נוראים בשם רבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע, וז"ל. שמעתי מפה אדומ"ו הקדוש זי"ע, גבי ארבעה מינים שבלולב, שהם נגד השם הוי"ה ב"ה, ולוקח האדם בידו ועושה בו כביכול כרצונו. **כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע** (תשרי מאמר י כד) בשם הקדמונים (עי' בראש דוד להחיד"א פרשת אמור) שכתבו בקבלה, שעל אותן ארבעה מינים אין שולט עליהם שום שר בדרך שאר המינים, והוא הוראה נפלאה לישראל שאינם נתונים תחת השרים^ל, ומבאר דבריהם על פי מה שאמרו (בר"ר י ו) 'אין לך כל עשב ועשב

בליל יום טוב ראשון של חג הסוכות, בהתאכסן אצלי חסיד אחד אשכנזי, שמו הרב ר' יצחק, ראיתי בחלום שהיה כותב השם ביו"ד ה"א, והיה מרחיק הה"א אחרונה מן השלש אותיות הראשונות, ואמרתי לו, מה זה עשית, והשיב כך נוהגים במקומנו, ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם, ואשתומם על המראה ואין מבין, למחר בעת נטילת לולב ראיתי שלא היה [רבי יצחק] מנענע רק הלולב ומיניו בלא אתרוג (היינו שלא נטלם בצוותא חדא), והבנתי פתרון חלומי וחזר בו, ומסמיך לכך דברי חז"ל הנזכרים, שכל הארבעה מינים מרמזים על הקב"ה, לכן צריך ליטלם ביחד.

בענין זה הובא משם הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע, שלכן נהגו לעשות 'קושיקלאך', ותוחבים בהם ההדסים והערבות יחד עם הלולב, כי כשם שיש ליהור בכתובת שם הוי"ה שלא יתפרדו האותיות זו מזו, כמו כן צריך נמי להשגיח לבל יהיו דבוקים האותיות יחד יותר מדאי, כי גם זה פוסל בכתובה, ולכן מפרידים ועושים כיסים לכל מין למען יהא ניכר כל מין ומין לעצמו.

לה. וכעין זה מביא בספר 'חמדה גנוזה' (ח"ב ע' מז) בשם חותנו הרה"ק ממעליץ זי"ע, שהרה"ק מראפשיץ זי"ע היה אומר בכל שנה בהושענא רבא 'והנה יש מאמר בפי העולם, אם אני אוחוז אותך בידי אז אני תקיף ממך, ומוכרח אתה לשמוע לי, כן הוא כעת שאנחנו אוחזים את השי"ת בידינו כביכול מוכרח השי"ת לשמוע תפילתנו'.

לו. הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קלח). אמר, ש'ערבה' עולה בגמטריא כמנין 'זרע' (277-), שנטילת הלולב עם ערבה (וכן נטילתה בהושענא רבא) מסוגלת לזש"ק ולזרע ברח"ה. ומקורו בפרי עץ חיים שער הלולב פ"ג (עיי' אמ"פ השלם תס"ה, שצריך לבשל את הערבה ועיי"ש), ולפי דבריהם יומתק מאד, שהרי אמרו (תענית ב.) 'שלשה מפתחות בידו של הקב"ה, שלא נמסרו ביד שליח', וחדא מינייהו מפתח של חיה, אמור מעתה, דכיון שדרשו 'וערבי נחל - זה הקב"ה' והיא לא נמסרה ביד שליח על כן בשכר מצוה זו זוכים מדה במדה לדבר אשר המפתחות נמסרות בידו יתב"ש.

ארבעה מינים שהם כמו מכבדות, לכבד ולטאטא בהם כל רשעי ארץ, שאנחנו בני ישראל עומדים עלינו מקטרגים הרבה בכל דור ודור משבעים אומות וכו', ודבר זה הוא אמת ויציב גמור, כמו שהייתי רואה אותו למראה עינים, שכל ישראל (יהודי) בורא לעצמו שבעים אומות (בכל פעם שהוא עובר על ציווי השי"ת) וצריך להבניעם, על כן אנו נוטלין הארבעה מינים הללו, ונלחמים בהם עם כל המקטרגים והמעיקים, שד' מינים הללו הם הכלי זיין שלנו (תיקו"ז כט.), ובהם מוליך ומביא מעלה ומוריד, שכל מקום שיש שם מקטרג ומשטין על ישראל כולם יפלו תחת רגלינו ולא יוכלו קום' לה.

שאין לו מזל ברקיע, שמכאן אותו ואומר לו גדל', ובמינים אלו ליכא שרים הממונים עליהם, וכל גדילתם אינם אלא בהשגחתו יתב"ש, לכן יכול לבוא לידי דביקות בעת קיום מצוה זו.

כתב הרא"ש (סוכה פ"ג כו) בשם הירושלמי דהנענועים בהלל הם כדי לנענע כחו של קטיגור. וכן כתב המהרש"א (ח"א סוכה לח. ד"ה ממשי) שנענוע הלולב בא לעצור 'כח הטומאה מסטרא דשמאלא דסטנא', היינו לבטל כח הרע שלא יוכל לקטרגו.

כתב הרה"ק מרימינוב זי"ע (מנחם ציון האוינו) 'בימי החג אנו נוטלים

לז. ויתבאר הדבר במשל למה הדבר דומה, מעשה בילד קטן שהצליח לטפס על גג הבית העשוי רעפים מונחים זה על גבי זה באופן משופע, ראו זאת עוברי אורח ונחרדו לנפשם, כי ברגע קטן יכול הילד להחליק ח"ו וליפול מהגג עדי ארץ... מיד מיהרו לשטוח כרים וכסתות (מזרונים) סביבות הבית לכל צדדיו, בכדי להגן עליו ולמען לא יחבט מהקרקע, ואף החישו את אנשי ההצלה שיורידוהו משם בסולמות הגבוהים שברשותם, זה הכלל, הכל רועדים ומפחדים חוץ מאחד - הילד עצמו המטייל על הגג להנאתו הלך וחזור כי אינו מבין את גודל הסכנה שהוא שרוי בה...

כדבר הזה ייאמר לדידן, זה עתה עברו עלינו 'הימים הנוראים', בהם נכתב ונחתם גזר דינו של כל אחד ואחד עד לר"ה תשפ"ז, ומי יודע מה נכתב עליו... אלא שטחו עינינו והננו ששים ושמחים כאותו תינוק שעל ראש הבית... אך עדיין הדבר מסור בידינו להכין דרכי הצלה, ולזאת תקנו חז"ל את ה'נענועים' לבטל רוחות רעות וכל מיני גזירות קשות ולהמתיקם לרחמים, בטרם ימסרו ה'פתקים' בהושע"ר...

לח. עוד מסגולות ארבעת המינים הוא כמו שכתב ב'אליה רבה' (תרמה ס"א) 'לולב בגימטריא ל"ו ל"ב, כלומר ל"ו צדיקים בכל דור, ונגד ל"ו מסכתות, ול"ב היינו תורה המתחלת בבי"ת ומסיים בלמ"ד, ולולב בגימטריא חיי"ם היינו תורה, [ויזכה] לבנים צדיקים שיש להם לב בתורה'.

כנגד האברים - רמזי ד' מינים לקדושת האדם
איתא במדרש (ויק"ר ל יד) בזה"ל, רבי מני
 פתח 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי
 כמוך', לא נאמר פסוק זה אלא בשביל
 לולב, השדרה של לולב דומה לשדרה של
 אדם, וההדס דומה לעין, וערבה דומה לפה,
 והאתרוג דומה ללב, אמר דוד אין בכל
 האברים גדול מאלו שהן שקולין כנגד כל
 הגוף, הוי, כל עצמותי תאמרנה, עכ"ד
 המדרש. ונמצינו למדים, שנמילת הלולב
 ושאר המינים נועדה בכדי ללמד לאדם
 שע"ז ישעבד את אבריו העיקריים, השדרה
 והעין, הפה והלב אל הבורא ית"ש.

והרחיב בדבר בספר ה'חינוך' (מצוה שכד)
 וז"ל. האתרוג דומה ללב שהוא
 משכן השכל, לרמזו שיעבוד בוראו בשכלו,
 והלולב דומה לשדרה^ל שהוא העיקר
 שבאדם (ובכלל זה גם ענין קדושת החיים שהוא
 יסוד הקדושה) לרמזו שיישיר כל גופו לעבודתו
 ב"ה, וההדס דומה לעינים^מ, לרמזו שלא
 יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו, והערבה
 דומה לשפתים, שבהן יגמור האדם כל
 מעשהו בדבור, לרמזו שישים רסן בפיו
 ויכוון דבריו, ויירא מה' אף בעת
 השמחה^{נא}, עכ"ל. והיינו, שהיצר פותח
 במלחמה על כל אחד מאבריו^{נב}, וע"י

ובמהרי"ל (הלכות לולב) כתב ש'לולב' בגי' 'חיים' לרמז שהקונה אתרוג עם לולב
 יפיים, זוכה לחיי העולם הזה והעולם הבא.

לט. עוד רמזו צדיקי הדורות שאף ה'לולב' הוא כנגד הלב, וכמו שנרמז בשמו לו
 לב, וכדאיתא בגמ' (סוכה מה:): 'מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל
 אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים', וכן 'לולב' ר"ת וטהר ליבנו לעבדך באמת,
 כי העיקר הוא לשעבד את ליבו לאביו שבשמים.

מ. מענין לענין, בדרשות מהר"ם בריסק (סוכות, ב) כתב לרמזו בהדסים שדינם להיות
 משולשין כנאמר ענף עץ עבות. והעולם קורין להדס המשולש 'תלת על תלת',
 והנה ההדס הוא כנגד העין ונרמז בזה שצריך להתבונן בעין שכלו הדק היטב היטב
 הדק בב' השילושים, הלא המה, דברי עקביא בן מהללאל (אבות ג א) הסתכל בשלושה
 דברים - מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו',
 והשנית - דברי רבי (שם ב א), הסתכל בשלושה דברים דע מה למעלה ממך עין רואה
 ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים.

מא. וכאן המקום לעורר על החוב הכפול ומכופל לשמור על טהרת העיניים בימי
 החג, וכבר אמרו חז"ל (קידושין פא.) 'סקבא דשתא ריגלא' - ריעוע של ימות
 השנה, כלומר זמן התורפה והחולשה הוא 'ברגל' שאינם נשמרים כ"כ (עיי"ש), עד
 שכתבו התוס' (שם ד"ה סקבא) שיש אומרים שלכך נהגו להתענות אחר המועד תענית
 בה"ב, והחכם 'עיניו בראשו' לשמור עליהם, ולהתרחק מידי נסיון ומידי בזיון, ואכן
 האריכו הרבה פוסקי הדורות בזהירות היתירה שצריך בימי הרגל, עד שאפילו בבית

'נשילת ד' המינים' ייזכר במלחמה וידע כי רמו נפלא מצינו ב'ארבעת המינים' להורות כי לא ידה ממנו המוטלת עליו^{מג}.

המקדש היו נזקקים לעשות תיקון גדול בזמן 'שמחת בית השואבה' (סוכה נא:), כדי שלא יבואו לידי מכשול...

מב. פעם הובא אתרוג נקי ומהודר בתכלית ההידור בגידולו בקומתו ובמראהו לפני הרה"ק רבי שלמה (הראשון) מבאבוב זי"ע, לתמיהת מקורביו התפעל הרה"ק מיופיו והדרו ואעפ"כ הודיע כי לא בזה חפץ, ולא יברך על אתרוג זה, רק על אתרוג אחר שהכין מבעוד מועד, והנה מפני הכבוד והיראה לא העזו להעיר לו על כך מאומה, אולם בעת התפלה החליט אחד הגבאים שאם הרבי אינו נוטל את האתרוג המהודר מדוע לא יקיים הוא את המצוה בתכלית השלימות, משנטל את האתרוג באימה ובמורא נשמט האתרוג מידו מרוב פחד נפל ארצה 'מיט'ן פִּיטִם אראפ' (עם פני הפיטם לארץ), ויהי כאשר התכופף להרים את האתרוג הבחין דמעיקרא היה הפיטם מחובר במחט אל האתרוג, ונמצא שהיה האתרוג פסול מן הדין, חיש מהר התפשט דבר המעשה בקרב החסידים וענו כולם ואמרו כאחד, שרוח הקודש שורה על הרבי, ובעיניו הפקוחות ראה וידע שלא לברך על אתרוג פסול, משנודע הדבר להרה"ק מבאבוב דחה את דבריהם, והגיד להם שאין כאן שום מופת או רוח הקודש כלל, לא מיניה ולא מקצתיה, רק כאשר ראיתי שהביאו לפני אתרוג בתכלית השלימות אשר אין בו מום שבגלוי, ידעתי שבוודאי יש כאן מומים שבסתר, כי אין שלימות בעולם הזה...

ונראה שיש ללמוד חיזוק גדול מסיפור זה, שהרי האתרוג רומז על הלב כאמור, ועל האדם לדעת שלא להתיימש בכל מצב שהוא, ואע"פ שאדם רואה נגעי וחסרונות עצמו אל יפול ברוחו וידע שאין שלימות בעוה"ז, וזו עבודתו להיות כסדר 'איש מלחמה' ולנסות להתגבר נגד המלך זקן וכסיל, וזו מטרת בריאתו בהאי עלמא, ועל כן אל יתיימש מן הנפילות מפני שהן הן חיותו בעוה"ז.

והבט וראה בדבריו הבערים של הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ד"ה ולקחתם) בזה"ל, פרי עץ הדר ס"ת יצר, והוא האתרוג הדומה ללב, כמו הלב של איש יהודי, שאף שהיצר בוער בקרבו באין הפוגות, מ"מ לפרי עץ הדר יחשב, ובו בחר הקב"ה לעשות נח"ר לפניו יותר מעבודתם של מלאכים ושרפים, וזה רצונו ית' שיהי' לו תמיד מלחמה כבדה. עכ"ל.

מג. הנה איתא בזה"ק (תיקו"ז כט.) שארבעת המינים הם 'מנא דקרבא' (כלי זיין) והם באים להכריז 'דידן נצח, דידן נצח' - שבני ישראל ניצחו ב'מלחמה' בימי הדין. ולכאורה צריך ביאור, כי בנוהג שבעולם ה'מנצח' מניח ועוזב את כלי המלחמה,

נידה, לכל איש מישראל יש תקווה טובה, ובתנאי שיתחבר עם הצדיקים והישרים, וכך אמרו חז"ל (ויק"ר ל יב) שארבעה מינים שנוטלים בחג הסוכות הם כנגד ארבע מדרגות באנשים, 'אתרוג' יש בו טעם וריח, 'לולב' יש בו טעם (שהוא מעצי דקל שגדלים עליהם תמרים) אך אין בו ריח, 'הדסים' יש בהם ריח אך אין בהם טעם, ואילו 'ערבות' אין בהן לא טעם ולא ריח, כיו"ב יש בין בני ישראל מארי תורה ומצוות, תורה בלא מצוות, מצוות בלא תורה,

וגם אלה שאין בהם לא תורה ולא מצוות, וכך אמרה תורה לאנר יחדיו את כל ארבעת המינים יחדיו, ויבואו אלו ויכפרו על אלו. כיו"ב, בבני ישראל כאשר הם באחדות ואגודה אחת משלימים הם זה את זה מד.

זמן שמחתנו - ושבחתי אני את השמחה הנה מצינו לאנשי כנסת הגדולה שתקנו לומר בתפילות וקידוש היום 'ותתן לנו ה' אלוקינו את חג הסוכות הזה -

והחיילים עוברים עם מלכם בראשם מתוך מנוחה ושלמות הנפש, אם כן מהו שציונו לצאת עם 'כלי הזיין' בידינו. אכן אמרו צדיקים, ששונים הם פני הדברים במלחמת היצר, שאף אחר שניצח האדם שוב ושוב עליו לדעת שהוא נשאר 'איש מלחמה' ואדרבה זה הניצחון, שיצא עם כלי הזיין בידו - להמשיך לעמוד איתן בקשרי המלחמה, כי זה כל האדם.

מד. ומהאי טעמא צריך להשגיח מאד להתחבר עם יראי שמים, והם יוכלו לסייע בעדו בעבודת ה', הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגאר זצ"ל אב"ד דק"ק 'חוג חתם סופר' היה אומר בשם הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע, דהנה הערבה אין בה לא טעם ולא ריח ובכל זאת נוטלים אותה בחביבות יחד עם שאר המינים, ומנענעים אותה בסילודין, אולם בהושענא רבא כאשר הערבה יוצאת מן ה'חיבור', ולא עוד אלא שהיא מתחברת עם עוד ערבות דוגמתה שאין בהם לא טעם ולא ריח, אזי מיד חובטים את כולם, כי אסור להתקרב לחבורה של רשעים.

כיוצא בזה מספרים על בן בליעל, שכאשר הוכיחו הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע על עוונותיו, השיב בעזות מצח, הרי הרבי הוא בבחינת האתרוג שיש בו טעם וריח, ואילו אני הריני כערבה שאין בה לא טוב ולא ריח, אך סוף סוף הא בלא הא לא סגיא, ואם יטול איש אתרוג מהודר שבמהודרים מבלי שיצרף ביניהם את הערבה לא יקיים ידי חובתו לעולם, אם כן, מה בין ביני לבין רבינו, הלא שנינו זקוקים זה לזה, וכל אחד בפני עצמו אינו שוה כלום. השיב לו הרה"ק כאיוולתו, החילוק פשוט מאד, הן אמת שבודאי לכתחילה ראוי שיעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו ית"ש בלבב שלם, אולם כאשר הרשע מוציא עצמו מן הכלל ומתחבר עם חברים כמותו, אזי נוטלים את כל בדי הערבות בצוותא חדא וחובטים אותם בקרקע עד אשר יצא נפשם...

ענין נפלא בזה, אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, וכמו שכתב תלמידו (הרב ר' אברהם אבא קאסאווסקי אב"ד ביאנאו, הובא ב'שיחות החפץ חיים' עמ' קלג) וז"ל, שמעתי מפיו הקדוש בענין הארבע מינים, זה טעם וריח, וזה טעם ולא ריח, וזה ריח ולא טעם וזה לא טעם ולא ריח יבאו אלו ויכפרו על אלו, וכמאמרם עה"כ (עמוס ט ו) 'ואגודתו על ארץ' וכו', וכה אמר, האתרוג אשר הוא במדרגה הכי גבוהה, הת"ח, גם הוא צריך להיות אגוד לשאר המינים. אבל השלושה מינים קשורים ביחד תמיד כל היום, אבל האתרוג, מתדבק להם רק בשעת עשיית המצוה ואילו לאחמ"כ הוא שב למקומו. והענין נפלא עד מאוד, עכ"ל. ולמדנו כאן, כי הרבה הרבה יש להזהר להדבק רק בחברים טובים, וזה האתרוג - השמור, יזהר עצמו ביתר שאת להמצא רק בסביבת 'אתרוגים' (ואף מי שאינו בדרגת 'אתרוג' יזהר מהפחותים ממנו).

מִן הַבָּאָר

חיזוק עצום אמר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע כלפי הדורות האחרונים, שהנה אמרו חז"ל (ירושלמי, הובא בתוס' סוכה נ: ד"ה חד) ששמחת בית השואבה נקראת כן 'שמשם שואבין רוח הקודש', ומפרש השפ"א שמשם מאותה שמחה נעלית ומרוממת שהיתה בבית המקדש ניתן לשאוב 'רוח הקודש' ושמחה גם בדורות הללו שאין השמחה בשלמות. ומוסיף עוד, שהרי נאמר 'והיית אך שמח' וזו הבטחה שנוכל להיות תמיד בשמחה, וכנגד זה אמרו בגמ' (מח.) שבא הפסוק 'לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה', ורמזו בזה על לילי ימים טובים של הדורות האחרונים, השקועים בחשכת לילה ובתוקף הגלות והייסורים, שניתן כח מלעילא גם בהם להיות בשמחה.

פעם ספרו להרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן בעצם חג הסוכות על אחד מקרוביו שחלה ל"ע עד מאד, והנו מסוכן לעזוב את העולם, נענה רבי מאיר ואמר, הקב"ה אמר לנו לתקוע בשופר בר"ה, ומאיר'ל תקע, הקב"ה אמר לצום ולהתענות ביוה"כ ומאיר'ל התענה, הקב"ה ציוונו לשמוח בחג הזה - ומאיר'ל רוצה לשמוח, אבל, רבוש"ע, הרי אין מערבין שמחה בשמחה, כי הנה אם ח"ו יארע איזה דבר רע (במיתת הקרוב ל"ע) אצטרך לברך ברכה 'בשמחה' (כאשר אמרו חז"ל, שיש לברך את ברכת דין האמת בשמחה) ולקבלינהו בשמחה, ממילא מוכרחים מן השמים לסלק מאתנו כל 'שמחה' אחרת, ולהשאיר אותנו אך ורק עם שמחת 'ושמחת בחגך'.

למדנו מכאן, כי כל מי שיש לו צער ויגון, והוא מדחה בכדי לקיים מצוות 'ושמחת בחגך', א"כ בוודאי יסלקו מעליו מן שמיא שלא יצטרך 'לשמוח' בשמחה ממין אחר...

זמן שמחתנו', והוא ממה שנאמר (דברים מז יד-טו) 'ושמחת בחגך וגו', והיית אך שמח'. וכבר פירש ה'ספורנו' לשון הכתוב 'אך' שכידוע הוא לשון מיעוט, ומה בא הכתוב למעט, אלא כך ביאורו, 'תהיה שמח בלבד, ובשמחתך לא יתערב עצבון', והרי שבא הכתוב לומר שכל ימי חג הסוכות תהיה רק שמח וטוב לב, ותרחיק ותרחיק מעליך כל מיני עצבות^מ.

מתאמרא בשם הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע לבאר הטעם שמצינו בתורה שמצות שמחה עדיפא מנשילת ד' מינים, שהשמחה נוהגת כל שבעה ואילו ולקחתם לכם אינו אלא ביום הראשון (מן התורה ובכל העולם, וולתי במקדש), כי בא הכתוב ללמדנו בזה, שיותר אוהב הקב"ה את השמחה וחפץ שיהיו בריותיו בשמחה על כן הגדיל המצוה^מ, יותר^מ.

מה. מעשה באחד שאמר לרבו שהוא מתיירא להיכנס אל הסוכה אחר שהיא מלאה בשמות הקדושים (וכפי שיתבאר להלן), וכיצד 'ידרוך עליהם'... נענה לו הרבי, תנוח דעתך, כי האדם עצמו נושא שם שמים עליו, וכמו שידוע משם האר"י ז"ל, שעל פניו של אדם נראה את שם ה', כי שתי עיניים כל אחד בצורתו נראה כאות י', ויחדיו עולים למנין כ' (20=10+10), הוסף את חוטמו הנראה כאות ו', ויחדיו עולים למנין כ"ו, כמנין שם הוי"ה, וממילא 'בדין' הוא ש'שם שמים' יכנס למקום הקודש.... אמנם אין 'ההיתר' אלא באיש שמח וטוב לב, אבל אם הוא עצוב ומר לו עד ש'מוריד את אפו' (לאזט אראפ די נאז) הרי אין האף בצורת ו' אלא בצורת נו"ן... ושוב אין כאן שם הוי"ה.... וכבר אינו כדאי לדרוך על שמות הקדושים... ואף שהדברים נאמרו ב'דרך צחות' ולא להלכה... אך זאת למדנו כי ה'סוכה' משפיעה שמחה וטוב לבב. זה הכלל, עצבות וסוכה הרי הם תרתי דסתרי.

מו. בדרך צחות הגיד הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל, שלכן נשתרש אצל העולם לשיר את לשון הכתוב 'ושמחת בחגך והיית אך שמח', שכופלים פעמיים את תיבת 'אך', שהרי 'אכין ורקין מיעוטין הן' (סנהדרין מט.), וכן קי"ל (ב"ב יד.) 'אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות', ומאחר ש'אך' שמח בא למעט על כן כופלים לומר אך אך בכדי שיהא מיעוט אחר מיעוט להרבות השמחה.

מז. ויתבונן כל אדם בעצמו עד כמה טרח ויגע למצוא ארבעת המינים כשרים ומהודרים, כמה זמן השקיע בהם... כמה מעות הוזיל מכספו עליהם... ואם כן קל וחומר עד כמה צריך 'להתייגע' לקיים מצות שמחה שהיא נוהגת מדאורייתא כל שבעה... ולא יתן 'כף רגל' לשטן המבלבלו בכל כוחו כדי להביאו לידי צער וכעס. ואף אם קשה לו לשמוח יזכור מה שביארו לשון המיעוט ב'אך שמח', שבא הכתוב לומר דאע"פ שהוא מרגיש בעצמו שאין בידו לשמוח כראוי וכהוגן, יעשה הוא את המיעוט שיש בידו לעשות, כי רק זה מה שהקב"ה דורש ממנו, וה' יגמור בעדו.

מִשְׁשַׁעֲרָנָאֵבִיל זִי"ע ('מִנְן אַבְרָהָם' שְׁחֻהֲמ"ס ד"ה וישת), 'זִמְנִי שְׁמַחְתָּנוּ' שְׁהוּא מְלִשּׁוֹן הַכְּנָה וְהוֹמָנָה, וּבְלִשּׁוֹן הַמְּשָׁנָה (כִּינָה י'): 'זִימְנִי שְׁחֹרִים וּמִצָּא לְבָנִים', וְהִינּוּ, שְׁמִצּוֹת סוֹכָה שְׁאֵנָחֵנוּ מְקִימִים בְּשִׁבְעַת יָמֵי הַחֵג, הִיא הַכְּנָה לְהַמְשִׁיךְ שְׁמַחָה עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה. כְּעִין זֶה אָמַר הַרַ"ק מֵהַר"ש מְלִיּוּבָאוּיִשְׁשׁ זִי"ע (סֵפֶר מֵאמָרִים שְׁנַת תַּרנ"ה, עֲמֻד תִּנּוּ), שֶׁהַתְּמִצִּית וְהַעִיָּקָר שֶׁל שְׁמַחָה מוֹשְׁפַעֶת מִבְּחַג הַסּוֹכּוֹת.

מִה מְאֹד גְּדֻלָּה מַעֲלַת הַשְּׁמַחָה בַּחַג הַסּוֹכּוֹת, וּכְמוֹ שְׁבִיֹּאֵר ה'אֲבָן עֲזָרָא' בְּמָה דְּכַתִּיב (דְּבָרִים טו זי-טו), 'וְשִׁמַּחְתָּ בַּחֲגֹךְ... כִּי יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שְׂמֵחַ', - 'יִבְרַכְךָ' (לִשּׁוֹן) לַעֲתִידָהּ, וְתִהְיֶה לַעֲוֹלָם שְׂמֵחַ, וּמַעַם 'אֶךְ' כִּי לֹא תִהְיֶה כִּי אִם כֵּן'. הִינּוּ שְׁבִשְׁכַר מִצּוֹת הַשְּׁמַחָה בַּחֲגֹךְ יִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַשְּׁמַחָה לְכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה, 'אֶךְ' אִם לֹא 'כֵּן' לֹא תִהְיֶה שְׂמֵחַ...

כְּעִין זֶה כָּתַב ה'אַבְרָהָמָא' (פְּרָשָׁת רֵאָה) וז"ל. 'וְהָיִיתָ אֶךְ שְׂמֵחַ - לְהַבְטִיחוֹ, שְׂאֵם יִשְׂמַח וְיִגִּיל בַּחֲגֹךְ הַסּוֹכּוֹת יִהְיֶה שְׂמֵחַ וּמִזֵּב לֵב כָּל הַשָּׁנָה. וּמִסִּיִּים 'וְאִם תִּתְעַצֵּב בְּרֵאשִׁית הַשָּׁנָה - בְּעִיצּוֹן תִּאֲכַלְנָהּ, כִּי כֵּן טִבֵּעַ הַמִּצִּיאוֹת, הַשְּׂמֵחַ בַּחֲלָקוֹ שְׂמַחָה וְשִׁשּׁוֹן יִשּׁוּג...'.
(עֵרֶךְ סוֹכָה סוּד"ה וְעוֹד נִלְוָה)

וְכַפְּלָא 'יִוְעִי' (עֵרֶךְ סוֹכָה סוּד"ה וְעוֹד נִלְוָה) כָּתַב 'וְצוּנוּ לְשִׁמּוֹחַ שְׂמַחָה שֶׁל מִצְוָה, וְהוּא סִימָן טוֹב לְכָל הַשָּׁנָה, שֶׁכָּתְבוּ גֻרֵי אֶרֶץ ז"ל, שְׂמִי שִׁיחָא שְׂמֵחַ וּמִזֵּב לֵב וְלֹא יִצְטַעַר כָּלֵל בַּחֲגֹךְ הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, מוֹבְטָח לוֹ שֶׁתִּעֲלֶה לוֹ שָׁנָה טוֹבָה וְיִהְיֶה לַעֲוֹלָם שְׂמֵחַ'.

הַרַ"ק הַמְּנִיד מִטְרִיסֵק זִי"ע מִפְּרָשׁ בִּשְׁם אָבִיו הַרַ"ק רַבִּי מִרְדְּכִי

מִסְגּוּלַת הַשְּׁמַחָה לְהַצִּיל עַל יְדֵה מְכָל צָרָה וְצוֹקָה, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ חו"ל (מִבּוֹא בְּרִש"י בַּמְּדַבֵּר כֵּס יח) שְׁצ"ח הַכְּבִישִׁים שְׁמִקְרִיבִים בַּחֲגֹךְ הַסּוֹכּוֹת, בְּאִים לְכַפֵּר עַל צ"ח קְלָלוֹת שְׁבִתּוֹכָהּ שְׁבִפְרִשֶׁת כִּי תְבוּאָה, וּמִבְּאֵר הַרַ"ק ה'אֲבִנִי נֹזֵר' זִי"ע (הוֹבֵא בִּשְׁם מִשְׁמוּאֵל סוֹכּוֹת תַּרע"ג ד"ה בְּרִש"י בִּשְׁם אָבִיו) כִּי ע"י הַשְּׁמַחָה שְׁב'זִמְנִי שְׁמַחְתָּנוּ' מִתְּכַפְּרִים צ"ח הַקְּלָלוֹת הַבָּאִים עַל חֶסְרוֹן הַשְּׁמַחָה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר שֵׁם (כח טו) 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה'.

וְכַךְ אֵינָא מֵהַרַ"ק ה'בֵּית אֶהְרָן' זִי"ע (קִנּוּי) 'וְכִשֵּׁם שְׁבִימִים הַנּוֹרָאִים הַמְּקוֹרוֹת נִפְתַּחִין עַל יְדֵי הִירָאָה, כֵּן בִּימֵים הָאֵלּוּ (בְּסוֹכּוֹת) הַמְּקוֹרוֹת שֶׁל רַחֲמִים וְחֶסֶדִים פְּתוּחִים עַל יְדֵי אֲהֲבָה וְהַשְּׁמַחָה בְּזִמְנִי שְׁמַחְתָּנוּ' מ"ח.

מִח. אִמְנָם יֵשׁ לְהִיזְהֹר שֶׁתִּהְיֶה 'הַשְּׁמַחָה' שְׂמַחָה שֶׁל מִצְוָה וְלֹא הוֹלָלוֹת, וְכַךְ כָּתַב הַרַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת לוֹלֵב ח יד) בְּשִׁמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה 'לֹא הִיוּ עוֹשִׂין אוֹתָהּ עִמִּי הָאֶרֶץ וְכָל מִי שִׁירְצָהּ, אֲלֵא גְדוּלֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְרֹאשֵׁי הַיִּשְׁיּוּבוֹת וְהַסְּנֵהדְרִין, וְהַחֲסִידִים וְהַזְּקֵנִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה הֵם שֶׁהִיוּ מִרְקָדִין וּמִסְפָּקִין וּמִנְגְּנִין וּמִשְׁמַחִין בְּמִקְדָּשׁ בִּימֵי חֵג

והיית אך שמח - דרכי קניית מידת השמחה ובי תאמרו 'שמחה מנלן' כאשר חבילי טרדות מקיפין אותנו מימין ושמאל, לא מצאנו מנוח. אף מי שנתברך בבנים ובנות כשתילי זיתים סביב לשולחנו בריאים ושלמים בנו"נ, ידאג בכל עת שלא תפסק הטובה ממנו, ומידת השמחה רחוקה ממנו והלאה.

ובראש ובראשונה התשובה היא - אב לנו בשמים, היושב וזוכר כל אחד מבריותיו, ובכל רגע ורגע מטיב

להם בתכלית ההטבה, ומפורשים הדברים ב'אור החיים' הק' (שמות כב ו) וז"ל. אין לך שעה ורגע שאין השי"ת עושה פעולה עם האדם בין בבחינת גופו בין בבחינת צרכיו, עכ"ל - וכלומר, אף כשאין נראה לאדם בעיני בשר במה וכיצד הקב"ה ייטיב עמו... מ"מ באמונתו יראה כן - שהכל לטובה^{מט}, ומתוך אמונתו תשלחו נפשו ואז לא פסיק חוכיה (שחוק) מפיו כל ימיו, כי יודע הוא שהכל לטובה, וגם יבוא לידי בטחון גמור שבוודאי הקב"ה

הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע', וביאר הריטב"א (ב"ב קכא). שלא כל מי שרצה לרקד שם היה יכול לבוא ורק חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין, והיינו טעמא, כדי שלא יבואו חלילה לידי הוללות. רמז לכך מצא הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (סוכות תרל"ז ד"ה והיית) מן הכתוב 'והיית אך שמח', ד'אך' בא למעט שמחה של הוללות.

מט. בדרך צחות פירשו שהנה יש המצריכים להחזיק את האתרוג הפוך בשעה שמברכים על הלולב (או"ח תרנ"א ד), ללמדנו כי כשאדם נמצא במצב הנראה כאינו טוב כדאמרי אינשי 'מיט'ן פטעם אראפ' (כ'שהפיטם' כלפי הקרקע) - זהו שעת הכושר לברך... מתוך אמונה כי הכל לטובה, והכל יתהפך לטובה.

כדבר הזה אמרו לרמז עוד במנהג ה'נענועים' בהלל, שמבואר בשו"ע (סי' תרנא ס"ח) שנוהגים לנענע בשעה שאומרים 'הודו לה'', והביא המשנ"ב (ס"ק ל"ז) שבכל פעם שמנענע לצד אחד יאמר תיבה אחת, נמצא שכשמנענע ל'למטה' אומר תיבת 'לעולם', ואילו כשמנענע לאחוריו הרי הוא אומר 'חסדו', ללמד לאדם, שאם ח"ו נמצא הוא למטה ולאחור... יזכור היטב ש'לעולם חסדו'... וגם במצב כזה לא עזבוהו חסדיו המרובים. נ. סיפר לי בעל המעשה אשר היו לו צרות הרבה רח"ל, ונכנס להגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ושפך בפניו ליבו, נענה לו הגרש"ז ואמר, כי הוא מכיר יהודי שהוצרך לעבור ניתוח ומני אז אינו שומע באוזן אחת, גם אלמן הוא ל"ע, ובנוסף לכך יש לו ג' ילדים שלא זכו לפרי בטן, ומכל מקום שרוי הוא תמיד בשמחה ובכל עת פניו שוחקות ומחייכות, אמר לו הלה שאינו מאמין שיתכן כדבר הזה, שוב חזר בפניו הגרש"ז על דבריו והלה עמד על שלו שאי אפשר שיהיה כן, עד שאמר לו הגרש"ז, יהודי זה עומד בפניך עתה ומדבר עמך...

וכמו שהאריך בזה הנה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע ב'ערוות דבש' (ה"א דרוש ו) וז"ל, 'אבל האיש הירא וחרד לדבריו של מלך מלכו של עולם, לא תהיה לו סוכה זו לבד בחג הסוכות, כי אם כל השנה יהיה לו הכל לדירת עראי, וילין בצל סוכה ויצא מדירת קבע, ויהיה הכל בעיניו כגר וכאורח בעלמא, ויביט בכוכבי השמים - 'לשים בה' מבטחו, מבלי לבנות בתים באבנים משכיות, וחדרי מלכים ברצפת בהט ושש וכדומה מתענוגי בני אדם להרחיב דעתו, עכ"ל^א.

ומהאי טעמא חג הסוכות הוא זמן שמחתנו, שכל עוד שרודף האדם למלא תאוותיו ולהשיג יותר ויותר הרי הוא מלא רוגז ואנחה^ב, ואינו יכול

לא יעזבנו, וממילא נס יגון ואנחה, ותתמלא נפשו בשמחה.

ומהאי טעמא נקבע 'זמן שמחתנו' לחג הסוכות, כי באמור כל עניינו של החג הוא לשבת ב'צילא דמהימנותא', שזהו כל מהותה של ה'סוכה', וע"י שיקיים 'מצות החג' וישריש בקרבו את האמונה המהורה כלשון הכתוב 'למען ידעו דורותיכם', אזי 'באמונתו יחיה' ותסור כל דאגה וצער מקרבו.

עוד ייאמר בזה, כי הנה הסוכה היא 'דירת עראי', והגידו צדיקי הדורות שבא הכתוב להשריש בנו עניין 'ההסתפקות במועט', שלא לרדוף אחר המותרות ותענוגי עוה"ז שאין בהם ממש, אלא יהא די לו לאדם ב'דירת עראי'...

נא. ועיי"ש עוד שכתב, שההסתפקות במועט מסוגלת לאריכות ימים, דהכי חזינן שבאלף שנים הראשונים מבריאת העולם היו מאריכים ימים, 'וכן אבותינו אברהם יצחק ויעקב היו שוכני אהלים, והוא שהאריך ימיהם, כי לא חרדו לפגעי אש שישורף ארמונם, ולא פחדו לקול אויב ורעב ומגיפה, כי מהר נתקו חבלי אוהלם ויתידות משכנותם', היינו שאין זו סגולה רוחנית גרידא, אלא כך הוא נמי בטבע העולם, שמחמת ההסתפקות במועט אינו בא לידי דאגה לעולם, שהרי לעולם יספיק לו במה שיש לו, ובגלל שנפשו שלווה יאריך ימים.

ומוסיף עוד, שייסוד זה חזינן גם בבית המקדש, שכן המשכן עשו מקרשים ויריעות, ולכן השרה שם קוב"ה את שכינתו במשך ת"פ שנה, מאז בנייתו במדבר ועד נוב וגבעון, ואילו מקדש שלמה שהיה בנוי בבנין אבנים יקרות נחרב אחר ת"י שנה, והיה לשריפת אש בעו"ה, וכן בית שני נחרב בימי יוונים והורדוס חזר ובנאו, ועם כל זה לא התמיד יותר מת"ך שנה, הרי שבהאי עלמא מתקיים יותר בנין עראי מאשר בנין קבע, והדברים נפלאים.

נב. אמרו חז"ל (קה"ר א לב) 'אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו, יש בידו מנה מתאוה מאתים, יש בידו מאתים מתאוה לעשות ארבע מאות', וכבר התקשו

להיות מרוצה ושמח, ורק כאשר מסתפק אינו מקנא באחרים, וסר ממנו יגון במה שחננו ה' אזי הוא שמח בחלקו, ועצבון".

בזה, שהלא יש לו 'מנה' ומתאוה לעוד אחד וא"כ נמצא שמת וחצי תאוותו בידו. אלא ביאורו, שהרדיפה אחר התאוות גורמת לו להיות תמיד בהול ומבולבל, נוטלת ממנו את יישוב דעתו, ומביאתו לידי צער ועגמת נפש על שחסר לו את ה'מאתיים'. וממילא נמצא שתמיד חסר לו שני דברים. א. ה'מנה' השני. ב. מידת השמחה והמרגוע, וממילא אין לו אפילו חצי מתאוותיו בידו, שהרי יש לו 'מנה' אחד בלבד וכולו יגון ואנחה על מה שאינו מצליח להשיג...

נג. לפני כמה שנים נלב"ע איש תם וישר שהיה מסתופף בצל קדשם של אדמורי"י לעלוב זי"ע ה"ה הרב ר' משה כהן ז"ל מבני ברק, שהיה ידוע בשם 'משה בן עליזה' מאחר שנפצע לפני שנים רבות מאוד, ומני אז לא היה מסוגל להזיז אבר, ובכל עת וזמן היה יושב בכסא גלגלים (ווילטשע"ר), ומלבד ראשו לא פעל גופו במאומה, אבל ר' משה זה שרוי היה תמיד בשמחה, מעולם לא מש השחוק מעל פניו. שמעתי מבנו הר"י שיבדלחט"א ששאל את אביו, ילמדני אבי מורי, כיצד ניתן להיות שרוי בשמחה עצומה ובמאור פנים כה גדול כשמצבו כה קשה, וכל גופו כ'שבר כלי' ממש רח"ל, נענה לו רבי משה ואמר, הנה אילו היו כל הבריות שבעולם כמוני, כולם יושבים בכסאות גלגלים וזקוקים לעזרה בכל צעד ושעל אזי פשיטא שהייתי יכול להיות בשמחה, שהרי מה ביני לבין אחרים, אלא מאי, כולם בריאים ושלמים ורק אני משותק ומוטל בכסא גלגלים, וכי מן היושר שאהיה בצער ובעצבון על כך שכל ברואי עולם זכו לבריאות השלימה...

נד. ובזה ביאר הר"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע את הטעם שקוראים מגילת קהלת בחג הסוכות, כי הרוצה להיות ב'שמחה' צריך לזכור היטב שכל קנייני עוה"ז הכל הבל.

הושענא רבא

לעת חיתום - יום מסירת הפתקין

כתב בזוה"ק^{יה} (ח"א רב. בתרומם) ביום ההוא של 'ראש השנה' נכתבים ה'פתקים', וכולם נמצאים באוצרו של הקב"ה, אם זוכה האדם לשוב בתשובה שלימה קורעין את האגרות הללו. ואחר כך הכין הקב"ה את יום הכיפורים כיום תשובה - אם שב, טוב, ואם לאו, מצוה המלך לחתום האגרות. אם זכה ועשה תשובה שאיננה בשלימות, תולים לו עד

היום האחרון שהוא עצרת - יום האחרון של חג הסוכות, ואז, זכה ושב בתשובה יקרעו האגרות, ואם לאו... יצאו הפתקים בית המלך וימסרו בידי הממונים לקיים הפסק, וכבר אינם חוזרים אל המלך רק ייעשו בפועל. והרי שיום הושענא רבא הינו 'יום הדין' כראש השנה וכיום הכפורים".

ואף שלכאורה משמע שהפתקים נמסרים בשמיני עצרת ולא בהוש"ר, כבר

נה. הנה נסדר לומר דברי הזוה"ק האלו בסוף הלילה, ומה יפה ונעים אם ישכילו ללמדו בתחילת הלילה, כי אז יגשו אל הלילה הקדוש באופן אחר לגמרי.

נו. הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ביאר מדוע לא מצינו בתורת הנגלה מגדולתו של יום זה שהוא יום חיתום וגמר דין, כי לפנינו בישראל היתה ידיעה זו (שיום הדין הוא) גורמת להשבית ולהפריע את העם מקיום 'ושמחת בחגך', לכן הסתירו חכמינו דבר היותו יום הדין, אבל אחר ירידת הדורות שאין רועדים וזוחלים כל כך מיום הדין, ולאידך גיסא רצו חכמינו שישכילו בני ישראל לנצל שעת הכושר זו, על כן גילו לנו קדושת היום כי הוא נורא ואיום, וגמר החתימה בו ביום הוא ('הלכות שלמה' לחג סוכות עמוד רמא).

יש להוסיף נופך ביתר שאת, דאף בדורות הראשונים היה דבר הדין והמשפט ידוע ליודעי חן אלו חסידים ואנשי מעשה, והם ידעו איך לרצות את בוראם על ידי 'אבוקות של אור' ושמחה יתירה, כי השמחה היתה נעשית מתוך פחד ויראה, ובכך היו מרקדין ומבטלין כל הדינין דמעיקין, בבחינת 'שמחתי מתוך יראתי', אבל בדורות האחרונים איכא למיחש שמא מתוך השמחה יבואו לידי קלות ראש חלילה, לכן ביותר צריך הכתוב לורו במקום שיש חסרון יראת שמים, וכדי לעוררם גילו חז"ל רז זה, דאיכא דינא בעלמא בהאי יומא.

הן הן הדברים אשר הביא השל"ה הק' (תחילת מס' ר"ה) בשם הקדמונים, שנתנו סימן בפסוק (עמוס ג ד) 'אריה שאג מי לא יירא', אריה ר"ת א'לול ר'אש השנה יום כיפור הושענא רבא, כי גם בהאי יומא שואג האריה 'ומי לא יירא' מפחד הדין.

גם מצינו שיש בו מחילת עוונות דומיא דיום הכפורים, וכמו שכתב ב'מטה משה' (סימן תתקנז) מחז"ל, אמר הקב"ה לאברהם, אני יחיד ואתה יחיד, אתן לבניך יום המיוחד לכפר בו עונותם, וזהו הושענא רבא, אמר לו הקב"ה לאברהם אם אין כפרה לבניך בראש השנה יהיה ביום הכפורים, ואם לאו יהיה בהושענא רבא...^{נח}

בשפון תליא - כחנו בפה לקרוע גזירות ולהביא שפע רב

איתא בזה"ק (ח"ג לב.) 'תנינן, ערבה דרמיא לשפון (ערבה הרומה לשפתים), הכי הוא ודאי בהאי יומא בשפון תליא' - כלומר, ביום הזה חבל תלוי בפי האדם. ובזמן זה - קודם גמר הדין עדיין בידנו להציל כל אחד את נפשו ונפשות ביתו...^{נח}

ביאר האר"י הקדוש (שעה"כ ענין סוכות דרוש ו, והובא ביסוד ושורש העבודה פט"ז) 'אעפ"י שנמסרו ה'פתקין' ביום הושענא רבא, עדיין לא ניתן רשות להשליחים לפעול דבר עד שמיני עצרת' - אם ישוב מיד יקרעו אותם הפתקים".

ובך כתב הרקאנמי בפירושו על התורה (פרשת שלח) 'ולכן יש אומרים ביום הושענא 'יחתמו', היינו שאמרו בפייט 'בראש השנה ישפוטנו, וביום צום כיפור יכתבון וביום הושענא רבא יחתמו'.

וביערות דבש (ח"א דרוש ו) 'והנה בינוניים אין נכתבים כלל בראש השנה, וביום הכיפור נכתבים, וחתימה שלהם יו"ד ימים אח"כ, וזהו סוף כ' לתשרי שהוא ליל הושענא רבא' (ומסיים, ולכן לא נכתב בתורה, כי תורה בכללה לצדיקים וכשרים נאמרה, שהחתימה שלהם ביום הכפור).

וזה לשון ה'סדר היום' (סדר יום הוש"ר) 'ולזהיות היום הזה נורא מאד, ובו נחתמים כל הספרים כולם, והפסקי דינים ניתנים ביד כל תובע ומשטין, לכן צריך להרבות בו צדקה תפלה ותחנונים, לעזור הרחמים העליונים שירחמו עלינו, ויחתמו אותנו בספר חיים ובספר צדיקים לגאולה וישועה'.

נז. אלא דיש דעות בין המקובלים האם ניתן רשות לשליחים בעלות השחר דשמיני עצרת או בתפילת מוסף.

נח. וכן כתב ה'מחבר' (סי' תרס"ד ס"א) 'ומרבים קצת בנרות כמו ביום הכיפורים'. נט. הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע אמר כי 'הושענא רבא' מתפרש בג' לשונות וכולם אמת, חדא, שהקב"ה שהוא רם ונשא יושיענו, וזהו הושענא רבא, כלומר

בוא וראה עד היכן הדברים מגיעים, כדכתב ה'רוקח' (הל' סוכות אות רבא) שבית דין היו מדרקקים לעבר ולחסר את החודשים כפי הצורך כדי שלא יחול הושענא רבא להיות בשבת, וכל כך למה, 'כי היו בוכים ומתחננים על המים, לבך לא יתכן בשבת'. ויש לנו להתבונן היטב בזה, כיצד דוחים את כל שאר ה'מועדים' שבירח האיתנים כר"ה ויוה"כ מחמת יום הושענא רבא, ומי נדחה מפני מי, הוי אומר קמן מפני גדול... ולא עוד, אלא שלא חששו לגרום שלא יחול ראש השנה בשבת ויבטלו תקיעת שופר בשבת, ולא מרחו אלא שלא יחול הושענא רבא בשבת, ומכאן תלמד על מעלת התפילות ונחיצותן ביום זה (והם כפיקוח נפשות ממש) עד שאי אפשר שיחול בשבת^ס, על כן 'שפכי כמים לבך' ביום

שמבקשים אנו מה'רבא' הוא הבורא יתב"ש. השני, שיושיע הקב"ה את בני ישראל עם קודש המכונים 'בני בכורי ישראל', (שמות ד כב), ולפי"ז יתפרש הושענא את 'רבא'. ועוד זאת שלישית, שיושיע אותנו הקב"ה בישועה גדולה ובגאולה שלימה ורבית שכולנו מצפים ומחכים לה.

ס. ה'מגיד מדובנא' נשא משלו למה הדבר דומה, לשתי מדינות שבמשך שנים רבות ניטשה ביניהם מלחמה על גבולות המדינות, זה אומר עיר ספר זו שייכת לי, וזה אומר שלי היא, והיתה המלחמה עקובה מדם וגבתה קרבנות הרבה משני הצדדים, ומעולם לא הגיעו להכרעה ברורה, בלית ברירה נמנו וגמרו (כדי לסיים את המערכה) שכל מלך ישלח אחד מגיבוריו לחזית, שם יכרו בור עמוק, ומי שיפיל את השני לבור הוא המנצח במלחמה לצמיתות, ועיר הספר תהיה תחת שליטתו לעולמי עולמים. כן עשו, כל מדינה בחרה לעצמו גיבור עצום וקבעו להם יום שבו יתאבקו זה עם זה בפני קהל ועדה, כדי שסוף סוף תסתיים המלחמות המיותרות, ואכן ביום ההוא הגיעו הרבה אנשים להסתכל ולראות מי ינצח במלחמה, והנה בתחילת המלחמה היה נראה שהצד האחד מנצח, כי 'גיבורם' משך בכח את הגיבור של המדינה השניה עד לפתח הבור, אך בהיותו שם התגבר השני והפיל את הראשון לתוך הבור, והוכרז הנצחון לבני מדינתו.

בשמחה רבה הזמין המלך את הגיבור וערך לכבודו סעודה גדולה כדי להודות לו על נצחונו, בתוך הסעודה כטוב לב המלך פנה אל הגיבור ושאלו, הן אמת שדידן נצח, אך שאלה אחת לי אליך, בתחילה היה נראה שהצד השני עומד לנצח, כשהוא גרר אותך בכח ובחוזק אל הבור ולא הצלחת להתגבר עליו, ובכל אותה העת הייתי מצטער ומודאג מאד מן התבוסה והמפלה, והרי ראינו שבסוף התגברת עליו, ואם אכן הנך חזק ממנו, מדוע עשית כדבר הזה וגרמת לי להצטער, השיב הגיבור בחכמה, הא גופא הביא לי את הנצחון, כי נתתי לו למשוך ולגרור אותי אל פתח הבור, ובכך

אפסו כוחותיו, ורק עי"ז הצלחתי להתגבר עליו בפתח הבור ולהפילו לבאר שחת... והנמשל למלחמת היצר והשטן, פעמים שהשטן נותן לאדם לנצחו בפרטים קטנים ושונים, אולם הוא אורב לו לצד פתח הבור כדי להפילו שם ח"ו, ולכן צריך להשגיח מאד במעשיו לדעת מה העיקר ומה הטפל.

מן הבאר

הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע נכנס פעם לבית המדרש בליל הושענא רבא, וראה שני אברכים המשווחחים ביניהם שיחת חולין, מיד ניגש אליהם ואמר להם 'מסתמא הנכם מדברים עניינים דחופים עד מאד שאי אפשר לדחות אותם מחמת חשיבותם, אולם מכל מקום היה עדיף טפי אם הייתם משוחחים בענין דחוף זה בעת תפלת 'כל נדרי' מאשר בלילה קדוש זה...', כי אכן חובת היום בתפילה אפילו יותר מים הכפורים.

פעם נכנסו קבוצת אברכים דורשים ומבקשים אל החסיד המפורסם רבי אליהו ראטה ז"ל (מנקי הדעת שבירושלים, ומשמשו בקודש של הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע) בליל הושענא רבא, וביקשו לשמוע ממנו דברי חיזוק, מיד נענה בסערת לבו - אין הזמן פנוי אפילו לשיחות חיזוק וכיוצא בהן, מהרו וקחו ספרי תהלים בידכם והתפללו... כי חובה לנצל רגעים ושעות אלו במלואם, כי הזמן בוער כאש, ואסור לבזבז שעת כושר כזו.

בספר 'הליכות שלמה' (לחג הסוכות עמוד רמא) הביאו ממנהגי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בלילה הזה, וז"ל. 'מתחילת ליל הושענא רבא היתה הנהגת רבינו באימה ויראה כבימים הנוראים, ומשעת צאת הלבנה עסק רוב שעות הלילה באמירת תהלים בהתעוררות רבה, ואף בימי זקנותו קם ממשכבו כמה פעמים במשך הלילה והמשיך באמירת תהלים, וכן זירז לבני ביתו שירבו באמירת תהלים וכו', ושנים רבות התפלל ביום זה תפלת שחרית כוונתיקין, והוסיף שם, שמאד לא הוי ניחא ליה מאנשים שעלו לביתו 'ביקורי חג' לקבל פניו בלילה הזה, ואף עם אלו שבאו דיבר רק בקוצר אמרים, ומיד בתום שיחתו עמם חזר לאמירת תהלים.

במה דברים אמורים, כלפי הושענא רבא, לפעמים נותן היצה"ר לאדם להתעלות בר"ה וביזה"כ ואף כל ימי החג, ויתן לו להרגיש קדושה עילאה מתוך שמחת החג, אך כל כוונתו הוא להפילו בהוש"ר, כי אז יאמר לו בחלקלקות לשונו, שאינו צריך לנצל את הזמן במלואו, שהרי כבר עסק בעבודת הקודש בכל ימי החג וימים הנוראים שעברו עליו לטובה, ועתה ינוח מעט וילך בשרירות לבו, אמנם האמת דרחמנא ליצלן

זה כי כל מהות וענין חיי האדם תלויים שחייבה התורה בעונש 'על דבר אשר לא צעקה' (דברים כב כד), נמצאנו למדין

מכאן 'כשהאדם יכול לצעוק ואינו צועק

כתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (הוש"ר (ב) בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, דמצינו בנערה המאורסה משמע שאם יצעק יענה לו בוודאי. ומחויב

מהאי דעתא, וצריך להיזהר עד מאד שלא להתפתות לשמוע בקולו, שהרי הכל הולך אחר החיתום, ואם לא עכשיו אימתי, והוא כעומד על פתח בור עמוק ובחוסר זהירות הנו מסוכן למעוד לתוכו חלילה.

סא. עובדא הוה אצל הרה"ק מסאטמאר זי"ע שהאריך בתפלה בהוש"ר שחל להיות בער"ש עד שכבר כמעט פנה יום, ולכן הכריזו בבית המדרש שהנשים ימהרו ויחזרו לביתם כדי להדליק נרות שבת בזמנה בטרם יעבור הזמן ולא יכשלו ח"ו בחילול שבת, ולקהל הקדוש שעמדו סביבו כחומה, פתח ואמר מנהמת לבו הטהור בקדושת היום בדרך משל, למה הדבר דומה לעיר אחת שתושביה סרחו על מלכם, ושופטי בית המשפט גזרו עליהם כליה, בצר להם התייעצו עם שרים ויועצים ונודע להם שביום פלוני נוהג המלך לטייל בגינה פלונית, ובאותה שעה אפשר לגשת אליו כדי לבקש ממנו חנינה.

באותו יום התייצבו פרנסי ונכבדי העיר באותה גינה, המתינו וציפו לקראת בואו של המלך, אך חלפו שעה ושעתיים והמלך לא הופיע, אולם הם המשיכו לחכות עד שכבר נטו צללי ערב ועדיין לא ראו את המלך, ומאד התעצבו אל לבם שמא הפסידו את תקוותם האחרונה. בין המשלחת היה גם פקח אחד, שאמר להם בבטחון, מי לכם עוד כהמלך בכבודו ובעצמו - שבוודאי שומר על חוקי המדינה, ואם דרכם של מלכי המדינה לטייל כאן ביום זה, בודאי שהוא שוהה כאן בקרבתנו אלא שלא גילה סודו לאיש, ומה שאין אנו רואים אותו בגלוי ובתפארתו הוא משום שהוא מסתובב בבגדים פשוטים, לכן הבה נצעק כולנו אל מלכנו שיושיענו בכל מקום שהוא. ובזאת פנה הרה"ק מסאטמאר בזעקה 'עוד מעט יבא היום ויפנה, ואף שנדמה בעיני האדם שאינו זוכה לגילוי השכינה, אל יחשוב שכפי מה שנדמה לו כך הוא באמת, כי זה אינו, רק הקב"ה אתנו אע"פ שאינו נראה בעיני בשר, ולכן הבה נצעק כולנו כאחד 'הושע נא והושיעה נא אבינו אתה', שהרי אבינו הוא בכל מקום שהוא, ועל כן 'הושע נא' מכל צרינו, כי זה העיקר והיסוד לזעוק לבורא כל עולמים מעומק הלב, געבן א געשריי צום באשעפער (לזעוק לפני ה'), ובודאי יושע.

סב. הנה זועקים אנו הושע נא והושיעה נא אבינו אתה, ונסמך את דבר המעשה הידוע מהגאון רבי ישעי' ברדאקי זצ"ל שהיה ממייסדי הישוב בעיה"ק ירושלים,

בעת אשר הפליג בספינה לעלות לארץ הקודש יחד עם בנו ובתו הקטנים נשברה הספינה באמצע הדרך (כשכבר היו קרובים לא"י) וקפצו לים לשוט ע"פ המים, האב הגאון רבי ישעי' לקח עמו את בנו ובתו ושט יחד עמם... תוך כדי שחייתו בים הרגיש שכוחותיו אוזלים, והבין שאם ימשיך לשאת את שתייהם עליו יטבעו כולם במים אדירים, בשעה קשה זו התבונן ובירר לעצמו את ההלכה מי עדיף, את מי מהם הוא מחויב להפקיר בעבור השני, והחליט שהצלת הבן קודמת להצלת הבת כמבואר בפוסקים. בטרם עשה מעשה לעזוב את בתו הטובעת, אמר לה בלב נשבר ובחרדה, הנה ביררתי את ההלכה, וכדי להציל לכה"פ ב' נפשות הנני מוכרח לעזוב אותך לנפשך... מששמעה הבת את דברי אביה, החלה לזעוק 'אבי'... 'אבי'... אין לי על מי להישען כי אם עליך - האם תעזבני ותשליכני למצולות ים (רחם נא עלי, מבלי לחשוב חשבונות' שעפ"י דין יש לך לעשות כן), לשמע דבריה נודעזע האב עד מאד, והחל זועק אל ה' שיצילם מן המיצר, והרגיש מיד שהוא מקבל כוחות חדשים בעוז ותעצומות ובכוח זה המשיך לשוט עד חוף מבטחים כשכל הג' שלמים ובריאים.

והיו מרמזים בפסוק (תהילים סח לה) 'תנו עוז לאלוקים', שבתפילתנו אנו נותנים כביכול עוז וכח כלפי מעלה לעזרנו ולהושיענו. וכן כתיב (שם קלא ב) 'כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי' וברש"י 'הנני עליך כמו שאין לו ידים ורגלים כגולם מוטל לנגדך, כגמול שהוא נתון עלי אמו נפשי בקרבי לנגדך כיונק על שדי אמו'. וכן פי' ב'מצודות דוד' נפשי כתינוק הנגמל משדי אמו שכל בטחונו על אמו כן בטחוני בד' (ספר מאריה דארעא דישראל תולדות חייו של הגרי"ח זאנענפעלד).

אף אנו נאמר לענייננו, כאשר הבן זועק אל אביו - אבי אבי, חייב האב לפעול כל מיני ישועות, אף אם אינו עפ"י דין ויושר, מ"מ ברחמים גדולים יושיעו ויצילו, ע"כ בעמדנו בזה היום הושענא רבא נזעק הושע נא והושיעה נא 'אבינו אתה' - על מי נשען אם לא עליך אבינו שבשמים, כאשר נזעק כן בוודאי נוושע ב'הושענא רבא'... הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (ליקוטי אמרים אות יג) מבאר הטעם שאומרים תחילה 'אני והו' הושיעה נא', לאחר מכן מבקשים 'אנא הושיעה נא', שוב חוזרים ומאריכים בלשון הבקשה 'אנא א-ל נא הושע נא והושיעה נא' עד שלבסוף אומרים 'אנא א-ל נא הושע נא והושיעה נא אבינו אתה', בדרך משל לבן מלך אשר גרשו אביו מהיכל המלך, ומרוב עיתים וימים נקרעו בגדיו עד שהלך לבוש בסחבות, בבגדים מטונפים ומקורעים, והתעורר לחזור אל המלך, אך התבייש להודיע כי בן המלך הוא, על כן ביקש נדבה, ונתנו לו כפי שנותנים לארחי פרחי' ולקבצנים מן השוק, אך הלה לא הסכים לקבל וביקש נדבה גדולה יותר, והסכימו למלא מבוקשו ונתנו לו מתנה מכובדת יותר, אך שוב מיאן לקבל, שאלו המלך מפני מה אינו מתרצה בסכום מעות שקיבל, השיב כי קרוב הוא אליו 'ומן הדין' שיקבל כפי שנותנים לקרוב, ואכן העניק

למדרגות רבות ביותר, אעפ"כ יש להם תערובות מעשים טובים, [אולם] מי שאין לו טעם וריח הוא רק תפלה בלבד, וזה שאמר (תהלים קב א) 'תפלה לעני כי יעמוק' היינו שמתעמק בולו בתפלה כמו"ש 'ואני תפילה', וזה ערב לפניו יתברך, ונקראת ערבה (וכלומר ש'ערבה' הוא מלשון 'ערב'). ומטעם זה נקרא 'הושענא רבא', כי ביום זה נושעים בו גם השפלים שאין להם טעם וריח כנ"ל, והוא ישועה גם לדורות השפלים שלנו שאין לנו רק תפלה, וביום זה נפתח שערי תפלה בפיהם של ישראל', וזהו 'הושענא רבא', שאפשר לזכות לישועות גדולות ביום הזה, אפילו לאיש שהוא בבחינת ערבה ואין בו לא טעם ולא ריח^{סד}.

כל אחד לצעוק אף שאינו יודע מה הוא צריך ומה חסר לו, אעפ"כ יצעוק סתם הושענא'.

יום ערבה - פתח תקווה גם למי שאין בו לא טעם ולא ריח

ואף מי שאין בו מעשים, והוא דומה לערבה שאין לה לא טעם ולא ריח, יכול לבקש ולהיענות ביום הזה^{סג}, וכמו שכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (סוכות תר"ט ד"ה ערבה) דהנה אמרו במדרש (ויק"ר ל יב) ש'ה'ערבה' היא כנגד מי שאין בו לא טעם ולא ריח, ומה חשיבותם של אלו - 'אך הפה שהוא עיקר כחן של ישראל - הקול קול יעקב, אם כי בוודאי קול הצדיקים שיש להם טעם וריח עולה

לו המלך מתנה הגונה, אך הלה חזר וטען שקרוב הוא מאוד אל המלך ואין ראוי שיקבל כפי שנותנים ל'קרוב רחוק', עד שלא היה יכול להתאפק וצעק מקירות ליבו הלא אתה אבי... כך בתחילה מתביישים אנו לבקש ועל כן מבקשים רק 'הושיעה נא' במתנת חנם, אך בהמשך מבקשים אנו יותר כדין קרוב על כן 'הושע נא והושיעה נא', עד שלבסוף צועקים 'אנא א-ל נא הושע נא והושיעה נא אבינו אתה', ומאחר שאנו בניך ואתה אבינו אם כן אין גבול לשיעור הנתינה, וכמה שתתן לנו אינו מספיק לגודל רחמנות האב על הבן...

סג. הרה"ק ה'אמרי אמת' מגור זי"ע העמיס בלשון חז"ל (שבת לא.) 'צפית לישועה', שעל האדם לצפות ולקוות להשי"ת ביום הישועה זה הושענא רבא, ושאלה זו ישאלו את האדם בבית דין של מעלה, מדוע לא 'צפית לישועה', כי גם הנבזים והשפלים במצבם הרוחני יכולים להיוושע ביום נשגב זה.

סד. כיו"ב כתב עוד הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ג ד"ה ליום) וז"ל. מה שקבעו חז"ל רוב תפלות בזה היום. כבר כתבנו שנקרא הושענא רבא שיכולין להוושע בו אפילו השפלים ודורות השפלים שהם בחי' ערבה לא טעם ולא ריח. ויש להבין א"כ מה כחם. אלא דהא כתיב (תהלים קטז ו) 'דלותי ולי יהושיע', פירוש על ידי שיוודעים שהם דלים וצריכין להוושע - תבוא להם הישועה. וכ"כ חז"ל אעפ"י שאני דלה לי

והטעם שמכונה בשם הושענא רבא יתבאר על פי מה דאיתא במדרש (שמ"ר מה ו) על הפסוק 'והנתי את אשר אחון', באותה שעה הראה לו הקב"ה את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקננין לצדיקים וכו', ואחר כך ראה אוצר גדול, אמר האוצר הזה של מי הוא, אמר לו מי שיש לו אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה, שנאמר והנתי את אשר אחון, למי שאני מבקש לחון, וכן

'ורחמתי את אשר ארחם', ומשום כך הערבה שאין בה טעם וריח זוכה לישועה גדולה ולאוצר גדול משל צדיקים מפני ששופכת נפשה בתפילתה עד שמעלה חן בפני המקום ב"ה, וזהו הושענא רבא. והושיענו אלוקי ישענו - המתקת הדינים, וביותר ע"י הערבה

כתב הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (הוש"ר אות ה) לרמוז במה שנהגו להסיר הטבעות שבלולב ביום הושענא רבא^{סה}

נאה להושיע הוא מטעם הנ"ל... כי עיקר הישועה לדלים. ולכן עיקר הישועה שיבוא משיח צדקנו במהרה מוכן דוקא להיות בדורות השפלים.

סה. בגמרא (שם) איכא תרי טעמי למה מוליך ומביא ומנענע עם הלולב, חדא מ'מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו', ועוד 'כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד, כדי לעצור טללים רעים', ובפמ"ג (משב"ז סימן תרנא סק"ב) כתב נפק"מ בין הטעמים, ופותח וכותב 'לי העני יש בכאן רמז', דלפי הטעם שמנענע כדי להעיד שכל ארבע רוחות שלו יתב"ש אם כן אינו צריך כי אם הולכה והבאה ולא לכסכס בעלים, אבל לטעם 'כדי לעצור' צריך טירוף וכסכוס כדי לנענע כחו של קטיגור, והגם שהוא איירי בנענועים שבכל ימי סוכות, מיהו מדבריו למדנו טעמא רבא למה בהוש"ר נוהגים להוריד ולהסיר הטבעות, שהרי ביום הזה צריך להשתיק הקטיגור ויקח הסניגור מקומו, ועל ידי הסרת הטבעות מתנענע הלולב חזק יותר.

שנה אחת פתח הרה"ק ה'קדושת יום טוב' זי"ע בקול חוצב להבות אש קודש, ואמר דברים נוקבים בדרך משל, למה הדבר דומה, לבן מלך שהלך שובב והסתובב באשפתות ולא התנהג כמעמדו הרם, לכן גרשו המלך מעל פניו והגלה אותו למדינה רחוקה, והנה בבואו לשם קיבלו אותו בני הכפרים בגסות כדרך שקיבלו שאר האנשים, וכמה שניסה להסביר להם שהוא בן מלך היו לועגים לו ומבזים אותו בכל עת ובכל שעה, ולא עוד אלא כיון שניסה לשלוט ולמלוך עליהם היו מכים ומציקים לו ומלבישים אותו בבגדים צואים, למותר לפרש גודל צערו של הבן וייסורי נפשו מתוך מצבו השפל, והתחיל להתגעגע אל אביו בגעגועים עזים. מה רבה היתה שמחתו כאשר לאחר זמן רב נודע לו שבתוך כמה שבועות יבוא המלך לבקרו, אולם גם בני

(טושו"ע סימן תרס"ד ס"א), שהוא כמו שכתוב (אסתר ח ב) 'ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי', כי החותם נמצא בטבעת המלך כמו שכתוב (שם ח) 'וחתמו בטבעת המלך', וסתם המלך רומז למלך מלכי המלכים - שנותן החותם לצדיקים, ואומר להם 'כתבו על היהודים וחתמו בטוב בעיניכם', ונותן הממשלה אל הצדיקים, והנה אמרו חז"ל (ויק"ר ל

ט) לולב זה הקב"ה, על כן לוקחין ממנו (מהלולב) את הטבעת, להראות אשר חותם הטוב של הושענא רבא, הן לזכות והן לחוב, הכל מוסר הקב"ה לישראל לעשות כרצונם וחפצם.

שנינו בסוכה (מה) 'מצות ערבה כיצד, מקום היה למטה מירושלים ונקרא 'מוצא', יורדין לשם ומלקטין משם

הכפר שמעו על דבר ביקורו של המלך, וידעו שאם יתוודע למלך מה שעוללו לבנו יענשו קשות, על כן מיהרו והסירו ממנו את בגדיו הצואים ותחיתיהם הלבשוהו בבגדי חמודות, וכבדוהו בכבוד מלכים, ואכן, בבוא המלך שמח מאד לראות את בנו לבוש בבגדי יקר ותפארת והולך בדרך טובים ומתנהג בדרכי מלוכה, עד שכבר החליט בלבו שעדיף שהבן ישאר עוד באותו כפר כדי שיושלם במידותיו הטובות. כאשר נודע לבן על החלטת אביו נשבר לבו בקרבו, והלך להתייעץ עם אחד מאוהביו כדת מה לעשות, והוא אכן נתן לו עצה הגונה, שימרה לפשוט את בגדיו המפוארים וילבש תחיתיהם את הבגדים הצואים, ובזאת יכנס אל אביו ויגלה לו שהוא לבוש בבגדים אלו במשך כל ימות השנה, ויבקש על נפשו בתחנונים על הסבל והעינוי מבני הכפר שמתאכזרים עליו ומענים אותו בצרות קשים ומרים.

והנמשל ביאר ה'קדושת יום טוב', דהנה הנשמה יורדת לעולם הזה ובמשך כל השנה מטנף הגוף את הנשמה, וגורם לה לסבול צרות ויסורים, אולם ביום מן הימים שומע הגוף כי בא ה' לשפוט את הארץ בראש השנה, ולכן חוזר האדם בתשובה ומזדכך ומנקה את הנשמה מכל לכלוך, עד שבימים הנוראים עומד האדם באימה ויראה לפני אדון הכל ומתלבש בבגדים נאים ולבנים צחים כשלג, ואף אומר בקול רם 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' כמלאכי השרת משרתי עליון, עד שנראה בעיני פמליא של מעלה שאין יותר טוב מחיבורם של הגוף והנשמה גם יחד, אולם הנשמה יודעת שכל הפעולות הללו אינן אלא לשעה, וכאשר יחלפו הימים הנוראים יחזור הגוף לסורו ח"ו, ולכן אנו מסירים את הטבעות מהלולב בעת תפלת הושענא רבא, להורות ולגלות דעת על גודל צערנו ושיחנו מזה שאיננו קשורים ואגודים במלך א-ל חי וקיים כדת וכנכון, וכל השנה אנו לבושים בבגדים צואים, וחוזרים בתשובה ומתוודים ומודים לפני הקב"ה בחרטה על העבר ובקבלה על העתיד שמכאן ואילך נהיה טובים באמת, ואז צועקים 'הושענא'.

מורביות של ערבה', ואמרו שם בגמרא, 'מאי מעמא קרי ליה מוצא, אידי דמיפק מכרנא דמלכא קרי ליה מוצא', פירוש כיון שהוציאו אותנו מכלל חיוב המס, על כן נקרא 'מוצא' כי הוצא מן המס. (ה) ומקורו טהור בזה"ק (פר' צו לא:): שבהושענא רבא מבטלין כל הדינים בחביטת ה' ערבות^ס וממילא אין עוד כרנא דמלכא לשלם, ולכן היו מלקטים ההושענות מ'מוצא' לרמוז שנפטרים ביום זה מכרנא דמלכא^ס.

וב'שיר מעון' (להגד"ש סופר, הוש"ר ד"ה במתני')

מבאר בדרך רמז, דקאי על 'כרנא דמלכא דשמיא' אלו היסורים שנגזר על האדם לסבול בהאי עולמא, וידוע מה שכתב האר"י ז"ל (שער הכוונות סוכות דרוש

וכך כתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (דף קמב): 'ובהושענא רבא על ידי חביטת הערבה, הכל הוא בכדי להמתיק הגבורות, ושיושפע החסדים בעולם'.

סו. כתב במנורת המאור, שמעתי שיש בה בערבה של הוש"ר סגולת שמירה למתכוין בה בסכנת דרכים.

ומן העניין לציין מה שכתב בספר ליקוטי צבי (ענייני תפילת הדרך) בשם קדמון שאם נמצא על אם הדרך במקום סכנה אם יש אתו ערבה חבוטה מה טוב, ואם לאו יזכר במקום שהניחו ויאמר אני והו הושיעה נא ויראה ניסים.

כעין זה כתב הכף החיים בשם ספר התניא, שהיו מניחים את הערבות החבוטות בראש מיטתן לחיבוב מצוה. וכמה יש להתבונן בדבר, שאם המחזיק בערבה חבוטה ואומר אני והו הושיעה נא רואה ניסים ושמירה בדרך, אם כן קל וחומר בן בנו של קל וחומר למחזיק בידו אגודת ערבות ביום הושענא רבא וחובטן ואומר אני והו עד כמה שעת הכושר היא להשפיע עליו שמירה עליונה בכל העניינים.

ידוע שבימי מלחמת העולם הראשונה חילק האור שמח' לאותם שנאלצו לצאת לקרב מהערבות החבוטות לשמירה ולהצלה מסעורות המלחמה, ואכן כל אותם שקבלו מידו שבו לביתם בריאים ושלמים בגוף ובנשמה, ולא מילתא זוטרתא היא כלל כידוע. בספר המידות מביא בשם ספר יפה ללב שסגולה לפחדים אצל ילדים וכדומה, מפחד לילה וחלום, שיניח מהערבות מתחת מראשותיו וישן עליה וייעלמו הפחדים.

סז. וכיון שניתנה הרשות לדרוש יש להוסיף על דבריו, דהנה מבואר ב'ספר החינוך' (מצוה שכד) שהערבה דומה לפה, והרמז שצריך לשמור את הפה מלשון הרע,

וכיוצא בזה הסביר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מה שאמרו (סוכה לד.) בסימני הצפצפה שהיא פסולה לערבה 'עלה שלה עגול, ופיה דומה למגל', היינו שהוא מצפצף כציפור 'ועלה שלה עגול' דהיינו פתוח ואינו נזהר לסגור כראוי, והיינו דאמרו שם 'פיה דומה למגל', היינו שדוקר את חברו בחרב פיפיות ומעליבו ומביישו, ומשום

עוד כתב הרמ"ק ה'בית אהרן' זי"ע (ה) וצריך האדם מאוד לעשות תשובה לפני
 י: 'ובפרט בהושענא רבא צריך הקב"ה, ועי"ז בורא בריה חדשה כידוע,
 מאוד לעשות תשובה בעת חביטת כי ערבה בגימטריא זרע, ובגימטריא
 הערבה, שבעת ההיא הוא גמר החתימה, עזר'.

הכי הביאו את הערבות הכשרות מהעיר 'מוצא' שנפטרים שם ממס המלך מלכי
 המלכים, לרמז שהשומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. ואפשר שלכן נוטלים אגודה
 של חמש ערבות בהושענא רבא וחובטים אותה חמש פעמים, שהוא כדי לכפר
 ולתקן את חמשה מוצאות הפה, שהרי ערבה מורה ומרמזת על שמירת הלשון.

שמנ"ע ושמח"ת

עכבו עוד יום אחד - הקירבה שבין ישראל
לאביהם שבשמים ביום זה

איתא בזוה"ק (ח"ג לב.) 'וישראל ביומא
דא [בהושענא רבא] מסיימי דינין
דלהון [מסיימים את הדינים], ושראן
בברכתא [ומתחילים את הברכות], דהא
ליומא אחרא [שמיני עצרת] זמינין [בני
ישראל] לאשתעשעא במלכא^{סח} לנטלא
מניה ברכאן לכל שתא [לקבל מאתו
ברכות לכל השנה] ובההוא חדוותא
לא משתכחי במלכא אלא ישראל
בלחודייהו [ובאותה שמחה לא יימצאו
אלא בני ישראל לבדם], ומאן דיתיב
עם מלכא ונטל ליה בלחודיה כל מה
דבעי שאיל ויהיב ליה' [וכל היושב

לברו עם המלך - יבקש ככל העולה
ברצונו, וימלאו בקשתו].

נפלאים המה דברי הרמ"ע מפאנו (מאמר
חיקור הדין ח"ב סוף פכ"ז) שלשון 'חג'
מורה על חוגה ועיגול הסובב על נקודה
פנימית ומרכזית, ולכן שמיני עצרת לא
נקרא חג (עי' שו"ע סימן תרסח), כי כל שאר
הימים טובים סובבים את נקודת השמיני
עצרת, כי הוא קדושה העליונה מכל
הקדושות, אפילו מקדושת יוהכ"פ, ולא
שייך לקרותו חג.

הוסיף הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות,
סוכות תקפ"א ד"ה והיית), שקדושתו
שונה משל יום הכיפורים, שהרי קדושת

סת. איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד) וכן מובא ברבים מספרי הקודש,
שבחג הסוכות אנו יושבים בסוכה תחת הסכך שהוא בחינת חופה שהקב"ה
פורש חופתו עלינו, ואילו ביום שמיני עצרת הוא כענין היחוד לאחר החופה [ועיין
עוד ב'בני יששכר' (מאמר י אות י) שהפליג נוראות בגודל הקרבה והאהבה שיש בשמיני
עצרת מה שאין הפה יכול לדבר לרוב קדושתם].

והנה בכל המועדים הזהירה תורה (דברים טז טז) 'שלוש פעמים בשנה יראה כל
זכורך וגו', ולא יראה את פני ה' ריקם', כי אין ביאת האדם רצויה לפני הקב"ה כאשר
היא ריקנית, אלא בכדי שיוכל בשר ודם לקבל פני השכינה עליו לרצות את קונו
בקרבתו כדי להתקרב אל השי"ת, אבל בשמיני עצרת אינו צריך לעשות כלום כדי
להוסיף דברי ריצוי לקרב בין ישראל לאביהם שבשמים, אלא עצם ביאתו הוא
השמחה והריצוי לפני הקב"ה, 'כדי שאהנה מכם'.

בהתודע יוסף אל אחיו, וז"ל (בחרטום) בשעה שהקב"ה מתייחד עם בני ישראל, אין שאר אומות ועמים יכולים להיכנס עמם, בגין כך (במדבר כט לה) 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם', כי בזמן הזה נמצא הקב"ה בחבורה אחת עם בני ישראל לבדם, ועוד מפרש כן על הזמן העתיד לבוא, אך כבר כתב ה'שפת אמת' (תרל"ב ד"ה ח' ימי) דקדושת שמיני עצרת היא בעין דלעתיד לבוא, ונמצא ששני הפירושים עולים לקנה אחד.

כתב הרמב"ן בפירושו על התורה (פרשת אמור) לבאר הטעם שאין צריך ליטול אתרוג בשמיני עצרת וז"ל. אבל בשמיני אינו צריך - כי הוא עצמו הדר. ואף כי ווראי רב הנסתר על הנגלה בדבריו הקדושים, מכל מקום חזינן כאן, שהיום גדול ונורא וכולו הדר שבהדרים, וב'ספר החינוך' (מצוה שכד) כתב הטעם שאין נוטלין לולב ביום השמיני כי יום שמיני עצרת כולו לה'.

ענינו ביום קראנו - ימים המסוגלים מאד לקבלת התפילות

איתא בחז"ל (ילקוט ש פנחס תשפב) 'ביום השמיני עצרת - למה נעצרו עוד

יוהכ"פ היא על ידי עינוי הנפש ואילו קדושת שמיני עצרת היא על ידי שמחה, וזה נקרא (שה"ש ז ז) 'מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים', כי אהבת ה' על ידי עינוי, כמו יוהכ"ב, למטה ממדרגת אהבת שמיני עצרת שהיא על ידי שמחה, ויום השמיני הוא בעצמו כמו יוהכ"פ [כי בשניהם יש בקרבן מוסף רק פר אחד לחמאת], ואפ"ה קדושתו יותר מיוהכ"ב - על ידי שמחה - חדוותא דמלכא עם ישראל' סט.

ובכך מבאר החת"ס הטעם, שישונה שמיני עצרת מכל המועדים שקדושתם עומדת על דבר מצוה, כגון 'קרבן פסח' בפסח, שתי הלחם בשבועות, שופר בראש השנה, עינוי הנפש ביום הכיפורים, ונטילת לולב וסוכה בחג הסוכות, כמו כן עיקר מצוותן אינה אלא ביום לכן אמרה תורה לשמוח בהם ביום, אבל קדושת שמיני (עצרת) אינו אלא ע"י שמחת האדם, שמתענג על ה' וחדוותו יתברך, ואינו עומד על מצוה מיוחדת, ולכן דרשו חז"ל (סוכה מה.) 'לרבות ליל יו"ט האחרון של חג לשמחה'.

עוד איתא בזה"ק (ח"א רח:) על הפסוק (בראשית מה א) 'ולא עמד איש אתו

סט. בדרך רמז פירש הגר"א (ביאור הגר"א משלי לא כה) את הפסוק 'עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון', עוז זה ראש השנה שהקב"ה יושב על כסא דין בעוז ותעצומות לשפוט כל יושבי תבל, הדר זה סוכות שנוטלים פרי עץ הדר כמצות היום, 'ותשחק ליום אחרון' זה יום אחרון של חג - שמיני עצרת שעליו נאמר (דברים טז טו) 'והיית אך שמח' (ומשם נלמד (סוכה מח.) שמחה ליו"ט אחרון של חג).

כל האורות הקדושות, באופן שגם אנחנו נהיה כלי מוכן לקבל קדושה העליונה, ולא לפגום ח"ו."

וכך כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל (מועד לכל חי כה א) וז"ל, מאד מאד יזהר בתפילות שמיני עצרת, לאומנם בבונה גדולה, כי מלבד שכל תיקון של הימים מיום ר"ה עד שמיני עצרת הוא נשלם, והכל תלוי ביום הזה, עוד בה, כי אין בכל אלו הימים יום רצון לה', לשמוע ה' תפילתו בכל מה דבעי ביום הזה"א.

והרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע אמר, שתפלת 'גשם' בשמיני עצרת מסוגלת לפרנסה. וב"יטב פנים' (שמחת הרגל אות א) הביא הטעם שמתפללים תפילת גשם [דהיינו עניני גשמיים] בשמיני עצרת, כי בו פוסקים על האדם מסת פרנסתו, ורמזו כן בפסוק (במדבר כט, לה) 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם', וידוע כי חז"ל אמרו (ביצה כח:) לכם - לכל צרכיכם, המורה על כל צרכיו הגשמיים

יום אחד, רב אמר, משל למה הדבר דומה, למלך שהגיע לו יו"ט, באו אריסיו וכבדו אותו, באו בני ביתו וכבדו אותו, היתה מטרונא מרמזת בהם, עד שנוהג עמכם תבעו צרכיכם מן המלך, כך התורה מרמזת לישראל, תבעו צרכיכם'. והיינו כי הזמן מסוגל לקבל כל התפילות ולהשפיע שפע טוב לכל השנה הבעל"ט, וכלשון הזה"ק הנ"ל כל מה דבעי שאיל וידיב ליה, על כן כביכול התורה מרמזת לישראל אל תאבדו את שעת הכושר ואת העת-רצון המיוחדת הזאת, אלא תבעו צרכיכם. כי לגדל התעוררות האהבה דרחים קוב"ה לבניו הרי הוא ממלא להם כל משאלותיהם, ואנו דומים לבן המתחטא אל אביו שעושה לו בקשתו.

ובמזו שכתב ב'סוד יוסף' (פרק עט) 'ומנהג ישראל להוציא כל הספרי תורה שבהיכל, להראות חיבה גדולה להשי"ת ב"ה, כמו אב האוהב לבנו חביבו, ופותח לו כל גנוי אוצרותיו, ואינו מונע ממנו כלום, הכי נמי להריק אלינו

ע. הא למה הדבר דומה, ליום השוק שהרוכלים מוכרים חפצים יקרי ערך במחירים מוזלים ביותר, והנמצא שם יכול לקנות 'מציאות' בפרוטות ולמוכרם בביתו בסכום רב ועצום, והטיפש יסתובב כל היום כולו בשוק ולא יקנה מאומה, ובלילה יחזור לביתו וימרוט את שערות ראשו בצער על שלא ניצל את ההזדמנות הנפלאה.

עא. וכן זירז הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע לסיים את ספר תהלים בשמיני עצרת, כי שערי שמים פתוחים ביום הזה, ואף אמר שבית המדרש שאין מסיימים בו תהלים לא יקרא 'נדבורנא בית המדרש', כי זמנים אלו מסוגלים מאד לתפילות שתתקבלנה.

והקשה ה'שם משמואל' על דבריו, דא"כ לא יעלו הבהנים לדוכן לעולם, שהרי ברכותיו של משה לעולם קיימות, לפיכך מחדש, שבעת שקורין את הברכות (בכל שנה ושנה) הוא באילו משה רבינו ע"ה עומד עדיין ומברך את הברכות, ולכן רק אז יש משום גנאי להוסיף בברכות (ומוסיף שם, שהוא בתנאי, שנהיה 'כלים' [ראויים] לקבל כמו אז - היו הברכות פועלות תיכף, כי הברכה לא חלה אלא לפי ערך הכנת המקבל, עיי"ש).

והחכם עיניו בראשו להרבות בתפילה מתוך התעוררות תשובה, בכדי שיוכל לפעול לעצמו ולכל בני ישראל 'שנה טובה ומתוקה', וכמו שביאר הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע (באר משה שמנ"ע

של האדם, ונרמז גם בלשון חז"ל (סוכה פח.) 'שמיני' [עצרת] רגל בפני עצמו הוא, היינו שהוא הזמן הראוי להעתיר ולבקש על צרכי עצמו, שישפיע קוב"ה השפעות טובות גם בענייני גשמיים".

והזמן גופא משפיע רב ברכות על בני ישראל, כפי שמביא הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (שמח"ת תרע"ג) בשם 'אדמו"ר [רבי חנוך הענין] הכהן הגדול וצללה"ה מאלכסנדר', שלכן אין מברכין 'ברכת כהנים' בשמחת תורה" כי ביום הזה קוראים בתורה וזאת הברכה אשר בך משה איש האלוקים את בני ישראל, 'ונגאי הוא לברכות משה רבינו ע"ה שנצטרך עמהן עוד לברכות של הכהנים'.

עב. הרה"ק ה'עבודת ישראל' מקאזניץ זי"ע הפליג (בספרו, לשמיני עצרת) עד כמה ניתן לפעול בהאי יומא, דהנה בגמרא (תענית ז.) נחלקו האמוראים כמה 'גדול יום הגשמים', רבי אבהו אמר 'גדול יום הגשמים מתחיית המתים', רב יהודה אמר 'כיום שניתנה בו תורה', רבא אמר 'יותר מיום שניתנה בו תורה', ובהמשך הסוגיא (שם ע"ב) 'כיום שנבראו שמים וארץ', ורב אושעיא אמר 'שאפילו ישועה פרה ורבה בו', ועי"ש עוד דברים נשגבים, ופירש העבודת ישראל, ד'יום הגשמים' קאי על יום שמיני עצרת שבו מתפללים על ה'גשמים'. ונפלא הדבר למתבונן, כי הרי כלל ידוע ש'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', נמצא שכל דברי האמוראים גם יחדיו מתקיימים היום... ורפואות וישועות לרוב נשפעות בעת הזאת.

בליקוטי מהרי"ח כתב בשם הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע לרמז על זה היום בלשון הכתוב (תהילים קד כט-ל) 'תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון, תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה', 'יגועון' - זה ראש השנה שכל הבריאה מתחלת מחדש, והבריאה הקודמת כלא היתה ובבחי' גועה. 'ואל עפרם ישובון' - כנגד יום כיפור שבו הבריות נדמים למלאכי השרת ואין בבחי' אדם. 'ותחדש פני אדמה' - כנגד שמיני עצרת שממנו נשפע הברכות לחידוש האדמה והשנה כולה.

עג. אין זה לכל המנהגים, אלא שרבו המקומות שנהגו כן.

באר הפרשה - שמנ"ע ושמה"ת

היינו שביום זה מתקבצות כל התפילות שמאיוה סיבה לא עלו לרצון לפני כסא הכבוד, והיו מפוזרים בעולמות העליונים ועתה עולים לפני כסא הכבוד לרצון והקב"ה מקשיב להן, והיינו 'פור קשב' שהקב"ה מקשיב לתפילות הנפורות ע"ה.

כתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (לסוכות) בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בשם רבו הרה"ק הרר"ב מפשיסחא זי"ע שהזהיר לחסידים שביום שמיני עצרת יתפללו בולם בציבור, ובוה יתקנו כל התפילות אשר התפללו ביחידות בכל השנה ע"ה.

שישו ושמחו - סגולת ההקפות הריקודים והשמחה בתורתנו הקדושה
איתא ב'יסוד ושורש העבודה' (פמ"ז) 'וכל הזהיר בשמחה של תורה ביום

ד"ה ביום השמיני), שלכן נקרא רגל זה בשם 'עצרת' מלשון עצירה ועיכוב, שהגם שהפתקין יוצאין בהושענא רבא, עב"ז מעכבין אותן עד שמיני עצרת, שיש עוד זמן להאדם בשמיני עצרת לשוב בתשובה ולקבל עליו מלכותו יתברך, עול מלכות שמים שלימה, וזהו (במדבר כט לה) 'ביום השמיני עצרת תהיה' - שאפשר לעצור ולעכב את הפתקין. ולכן כתיב 'תהיה לכם' - אותיות 'מלך', כי עד שמיני עצרת אפשר עדיין לתקן ולקבל על עצמו עול מלכות שמים ולשוב בתשובה לפני הבורא יתב"ש ע"ה.

דרש הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע (מהר"י, סוכות) בדברי חז"ל (סוכה מח.) 'שמיני [עצרת] רגל בפני עצמו, לענין פו"ר קש"ב' (סימן לששה דברים ששמנ"ע שונה מחג הסוכות, וסימנך פו"ר קש"ב, ע"ש ברש"י ותוס'),

עד. הובא בשם הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע לרמז בדברי הגמרא (עירובין נד.) החש בראשו - שלא עבד כראוי בראש השנה, יעסוק בתורה- ישרים עצמו ביום שמחת תורה.

עה. כתב הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע, (שער יששכר, זמן שמחתנו אות יז) שיש לו בקבלה איש מפי איש עד ה'חווה' מלובלין זי"ע אשר קיבל ממרן הבעש"ט זי"ע מפי אליהו הנביא, שהמכוון בתפלות בשלשה ימים אלו, הוש"ר שמיני עצרת ושמחת תורה, מובטח לו שיכוון בתפלה בכל ימות השנה.

עו. הרה"ק רבי דוד מקאצק זי"ע היה נוהג מזמן לזמן להתפלל ביחידות (וסוד ה' ליראיו), שנה אחת בשמיני עצרת הבחין אביו הרה"ק רמ"מ מקאצק זי"ע, שבנו אינו נמנה בין המתפללים, ושלח לקרוא לו, באמרו שביום הזה חותמים גזר דינו של אדם בענין הפרנסה, וכדי להוציא כאור דינו צריך להתפלל בציבור, ונתן רמז לכך, כי בפסוק (דברים טז טו) 'והיית אך שמח אמרו (סוכה מה.) לרבות יום אחרון של חג לשמחה, וס"ת של והיית אך שמח הוא חת"ך כשמו של המלאך הממונה על הפרנסה כידוע, לרמז שאז גמר החתימה בענין הפרנסה.

סוד גדול גילה לנו הרה"ק ה'שמח ישראל' זי"ע (הובא בתפארת רבותינו דף קיז),
 דהנה כתיב (שמואל ב' ו טז-כג) כי מיכל לא היה לה ילד כי 'ותבז לה בלבה' -
 שהביטה בבזיון על דוד שהיה מפזז ומכרכר לפני ארון ה', אמור מעתה, במידה
 טובה מרובה - להיפך, המפזז ומכרכר בכל עוז מבלי להביט על עצמו ועל
 כבודו, יזכה לילד... עובדא ידענא באחד מבני חבורתנו שהמתין כמה וכמה
 שנים מיום נישואיו ועדיין לא זכה לחבוק בן, מה עשה, בהגיע יום שמחת תורה
 בעת הריקודים לכבוד התורה, היה מפזז ומכרכר באופן נפלא, וממש ביזה עצמו
 לשם כך, ואכן, כעבור תשעה ירחים נולדה לו בתו הבכורה, וכמעשהו בראשונה
 כן מעשהו שנתיים לאחר מכן, וגם אז זכה לבן כתשעה ירחים לאחר מכן. אחד
 מידידיו ששמע ממנו על ה'סגולה', והוא גם נתנסה ב'חסרון בנים', הלך להתפלל
 ביום שמח"ת (תשע"ז) באיזה 'מושב זקנים' - מקום שאין מכירין אותו, והתבזה
 בעבור כבוד התורה, ובחודש תמוז הכניס את בנו בכורו בבריתו של אברהם
 אבינו. ומעת שנתפרסם מעשה זה לראשונה שמענו על עוד כמה וכמה ש'הלכו
 בדרכיו' לבזות עצמם לכבוד התורה, ואף הם נושעו בבנים.

ואין הדברים אמורים דווקא על מי שמבזה עצמו... אלא כל המתאמץ לשוש
 ולשמוח לרקוד ולפזז יותר מכפי טבעו ותכונת נפשו - אף הוא זוכה בברכת
 הבנים. וכך היה מעשה לפני כמה שנים, באחד שהמתין זמן רב ל'ישועה', ואף
 שלפי תכונת נפשו אינו 'אוהב' לצאת במחול אלא תמיד עומד הוא מן הצד...
 אכן באותה שנה התגבר על עצמו להשתתף בכל כוחו בשמחה של מצווה,
 וככלות השנה בשמחת תורה שלאחריה (תשפ"ג) ערך ברית מילה לבנו בכורו...

ויש להביא 'סמך' לדברים מהמובא ב'שבחי בעש"ט' בזה"ל, פעם אחת בשמחת
 תורה היו אנשי חבורתא קדישתא תלמידי הבעש"ט שמחים ומרקדים בעגולה
 (במעגל) והשכינה מלהטת סביבותם, ובתוך הרקדתם (ריקודם) נקרע המנעל אצל
 זעירא דמן חבריא והוא היה איש עני מאד, והיטב חרה לו עד מאד על מניעתו
 מלרקד עם חבריו לשמוח בשמחת מצוה עבור זה, ובתו הצדקנית [של הבעש"ט]
 מ' אדל עמדה גם כן בבית מן הצד לראות בשמחה שלהם, ואמרה לאותו
 תלמיד אם תבטיח לי שאלד בן זכר בשנה זו אתן לך תיכף ומיד מנעלים טובים,
 כי היו לה בחנות מנעלים, והבטיח לה שבוודאי יהיה לה בן זכר, וכן הוה שנוולד
 לה הרב מורינו ברוך [ה"ה הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז']. עכ"ל. ומכאן ראייה, כי
 המסייע לשמחת התורה זוכה לבנים... עתה חשוב נא, במי המדובר - בתו של
 הבעש"ט שבעלה גם היה צדיק וקדוש, ואעפ"כ כשהוצרכה לישועה רבתית
 בענין זש"ק הועיל לה דייקא ענין זה של הריקודין בשמח"ת.

הזה, בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו'.
 וכך היה מנהג גדולים וקדושים שהיו
 מפוזים ורוקדים בכל כוחם ומעזים לכבוד
 התורה הקדושה^ז, ובה כתוב ב'שער
 הכוונות' (דרושי הג הסוכות דף קד.) למהרח"ו
 זי"ע, 'וראיתי למורי ז"ל [האר"י הקדוש]
 שהיה נזהר מאד בדבר זה, להקיף את
 הס"ת, או לפניו או לאחוריו, ולרקד ולשורר
 לפניו בכל יבלתו^ח, כליל מוצאי יום טוב

אחר תפלת ערבית. ומפי השמועה מקובל
 עוד, שהיה האר"י הקדוש עובר מביהמ"ד
 לביהמ"ד כדי לרקוד עם התורה במשך
 שעות ארוכות^ט.

והנה בנוסח התפילה שתיקן החיד"א
 איתא, שבכוח הקפות אלו יפלו
 כל המחיצות של ברזל המפסיקות בינינו
 לבין אבינו שבשמים^פ.

עז. כתב בשלמי חגיגה (דף רצ"ב ע"ב, יו"ל בשנת תק"נ) בשמחת תורה, אשרי אנוש יעשה
 זאת וכן אדם יחזיק בה בשמחתה של תורה, לתקן את פגמי נשמתו אשר פגם
 בכבוד תורת ה' תמימה, ומצא כדי גאולתו, ונוסף על שזה מה שאמרו הראשונים כי
 כל הזהיר בשמחה של תורה כהיום הזה בטוח שלא יפסק תורה מזרעו, ושראו לרב
 גדול בישראל שהיה מרבה בשמחתה של תורה כהיום הזה, והעידו עליו שעד שלושה
 דורות היו מיוצאי ירכו שלשלת חכמים וידועים ומרביצים תורה זה אחר זה חבל
 נמרץ, וידעו שכל זה זכה על רוב שמחתו ביום שמחת תורה מה שלא ראו מעולם
 בשום גדול בתורה עושה כן, וברוב גדולתו היה מניח ומכרכר בכל עוז ומעורר לבות
 בני אדם לאמר שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישראל.

עח. הרה"ק מסאטמאר זי"ע היה רוקד עד כלות כוחותיו ממש בשמחת התורה,
 וכאשר שאלו אותו פעם מהיכן שואב כוחות עצומים כאלו לרקוד בעוז ותעצומות
 (וכל זאת אחרי עבודתו בקודש בימים הנוראים, ובפרט שכיום אתמול בהושענא רבא האריך בתפילה
 ותחנונים במשך שעות ארוכות), השיב בדרך צחות 'הרי שמיני רגל בפני עצמו...' (סוכה
 מה.) והיינו שהקב"ה נותן לאדם רגלים חדשות שיוכל לרקוד בהן ביום הזה...

עט. ב'מעשה רב' (אות רלג) מביא ממנהגיו של הגר"א ביום הזה, 'ושמחים שמחה
 גדולה, ובשמחת תורה היו מקיפים הבימה עם הס"ת שבע פעמים וכו', והוא
 ז"ל היה הולך לפני הספר תורה שמח מאד, ברוב עוז וחדוה, וחכמת אדם תאיר
 פניו כלפיד אש בוערת, ומספק כף אל כף, ומפזז ומכרכר בכל עוז לפני הס"ת'.

פ. הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע היה אומר בשם אביו הרה"ק רבי שלום דוב
 מליובאוויטש זי"ע, שבמשך ארבעים ושמונה שעות של שמיני עצרת ושמחת
 תורה [-בחוף לארץ משום ספיקא דיומא חוגגים יום טוב שני של גליות] 'דארף מען
 זעהן מייקר זיין, יעדער רגע קען מען שעפן אוצרות מיט עמערס און קאדקעס
 בגשמיות וברוחניות, און דאס איז דארף די ריקודים' (שצריך מאד לייקר ולהחשיב את

נאמר (שם לה י) 'כל עצמותי תאמרנה' וכו'. וכן בריקודין הוא מגביה כל גופו בשמחת יו"ט.

בדרך רמז כתב ה'עטרת ישועה' (ר"ה במאמרם) לרמזו בלשון המשנה (נגעים יב א) 'בית עגול אינו מטמא בנגעים' שעל ידי העיגולים והריקודים שעושים בשמחת תורה מסלקים ומבטלים כל הנגעים והפגעים רעים^א, וכל מרעין בישין.

הושע נא למענך אלוקינו הושע נא, הושע נא למענך בוראנו הושע נא, ונזכה לפיתקא טבא^ב לשנה טובה

הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע אמר בשם אביו הרה"ק מהר"ש זי"ע, 'מה הם הריקודים איני יכול להגיד לכם, אולם זאת אוכל לומר, שכל התפילות שאין להן עליה בכל השנה כולה עולים ביום הזה על ידי הריקודים' (מדבר קדש).

כתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לפסח דף צד.) אמר שמחת ריקודין ביו"ט הוא מדרגה גבוה ממדרגות הגבוהות שיש בתפילה. התפילה מדברים בפה, וכשעוזר לו הקב"ה נאמר (תהלים קמה כא) 'תהלל ד' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו' - שנכנס בהבשר. וכשהוא במדריגה יותר

השעות הללו, לנצלם במלואם כהוגן, כי בכל רגע אפשר לדלות ולמלאות דליים וחביות של השפעות טובות בגשמיות וברוחניות, ואפשר להשיגם על ידי הריקודים בעת ההקפות, הובא בספר המאמרים שנת תשי"א עמוד 79).

פא. באחד השנים נכנס חסיד אחד בימי חג הסוכות אל הרה"ק מהרש"ב מליובאוויטש זי"ע כשהוא חרד ודואג, וסיפר לרבי שחלם חלום קשה, איך שאביו שכבר נסתלק לעולמו נתגלה אליו בחלום וגילה את אזנו שאחד מבניו עתיד להסתלק במשך השנה הבאה... הרבי הקשיב לדבריו ונאנח, ונשאר שותק, יצא החסיד מחדר הרבי שבור וכואב.

החסיד נשאר לשהות בצל רבו בשמח"ת, אחר שמח"ת נכנס לרבי, אז קדמו הרבי בצהלת פנים, וניחמו שהכל יהיה בסדר, ואין מקום לדאגה כלל. באותו מעמד חקר אותו הרבי מה היו מעשיו בשמח"ת, עד שגילה החסיד, כי בריקודי הקודש שבשמח"ת עמד מן הצד, כ'צופה' בנעשה, כי החלום ותגובת הרבי (שנאנח, ולא ביטל את דבריו) עמדו לנגד עיניו, ולא נתנו לו מנוח, ק"ו שלא היה ביכלתו לרקוד, עד שלפתע גער בעצמו - מה אתך, שמח"ת היום... ונכנס לרקוד עם החסידים בעוז ותעצומות, א"ל הרבי, אכן, רק ע"י שמחה זו וריקודי הקודש זכית לשבר הכל ולקרוע גזר הדין הקשה ה"י.

פב. הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע היה מברך - יהא רעוא שיפסוק הקב"ה לנו ולכל ישראל לעכטיגע קוויטלאך, מיט גרויסע אותיות, (פתקאות מלאות כל טובות,

ומתוקה, ומזה החודש - ירח האיתנים לאורך ימים ושנות חיים בבריות גופא
דתקיפא במצוות יושפע עלינו שפע רב ונהורא מעליא בכל מיני ישועות וברכות.

באותיות גדולות) שאף נשים ועמי הארצים יוכלו לקרוא את הפסק... כלומר, שיהיה
בהם חסד נראה ונגלה.

ובזה פירשו מה שמבקשים בליל שב"ק 'מודה אני לפניך... על כל החסד אשר
עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי', ואם תאמר שכל מה שהקב"ה עושה
אינו אלא חסד ורחמים, על כן מסיימים ואומרים ועם כל בני ביתי היינו שגם הם
יראו את הרחמים והחסדים.

ישקו העדרים

בימים שבין יוהכ"פ לסוכות ישב הגה"צ גאב"ד טעפליק זצ"ל במעונו אשר בירושלים עיה"ק, והשיב לשואליו דבר בכשרות ארבעת המינים, באחד הימים נודע לו על כמה משפחות עניות שאין להן מעות עבור צרכי החג, ומאז ביקש מכל מי שבא למעונו שיתן מנדבת לבו עבור העניים, בין הבאים היה איש אחד שהתנצל לפניו, שגם מצבו דחוק מאד, ועדיין לא השיג כסף כדי לקנות ארבעה מינים, ואיך יוכל לתת לאחרים כאשר אין לו כדי סיפוקו, והלא חייך קודמין, נענה הגה"צ מטעפליק ואמר אם מחסורך הוא רק 'ארבעת המינים' עדיין עליך לפזר מממונך לעניים, כי ארבעת המינים תוכל ליטול משל אחרים במתנה על מנת להחזיר, אבל, אותה משפחה ענייה שלא יהיה לה דגים ובשר לחג, ובדחקם יזילו דמעה אחת מחמת מצבם הדל, אזי עלולה דמעה זו לעורר קטרוגים נוראים בשמי מרומים ח"ו, ויצטרכו להרבה רחמים וחסדים כדי להמתיק את הקטרוג...

ואכן, נאים הדברים למי שאמרם, כי **בדידיה** הוה עובדא, שביקש פעם ביום ראשון של סוכות מאחד המתפללים עמו שיתן לו את הארבעה מינים ב'מתנה על מנת להחזיר' כדי שיוכל לצאת בהם ידי חובתו. לאחר בירור הדבר נתברר, שבערב סוכות היה לו אתרוג מהודר ביותר, אך אז הגיע לאזנו קול יללה הבוקע ועולה מביתה של שכנתו הקרובה אליו, משדפק על דלת ביתם לשמוע מה קרה, נודע לו, שהילד הקטן הפיל בטעות את האתרוג של אביו חורגו, והאם ובנה חוששים מאד מתגובת האב שבודאי יתרגז עליו ויענישו עונש חמור, ויהי כשמוע הגה"צ מטעפליק את צרתה חזר לביתו ונטל את האתרוג שלו והושיטו להם, כשהוא מורה להם להודיע לאביהם, שהרב ביקר בביתם וראה את האתרוג שלו, וקבע שאינו ראוי לברכה, על כן מסר לו אתרוג אחר כדי שיוכל לצאת ידי חובתו למהדרין. ועל כגון זה נאמר 'אתרוג כנגד הלב', כי ביותר חפץ הקב"ה בלב טהור, ומידות טובות כאלו עולות עשרת מונים מנטילת לולב ואתרוג נקי ומהודר ללא כתמים.

ישקו העדרים

עובדא נפלאה מסופר על הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (הח"ח חייו ופעלו חלק ג' עמ' תתקכב), בעת המלחמה בגלותו בסנובסק שברוסיה, לא היה ניתן להשיג אתרוגים, רק ל'חפץ חיים' הובא אתרוג מהשנה שעברה, שבאין ברירה יצא בו ידי חובת ארבעת המינים. והיה לפלא בעיני מקורביו, שבבוקר בירך על 'ארבעת המינים' ואילו לנענועים בשעת הלל לא אבה להשתמש בהם, ונמוקו. שהרי בזה ייגרם צער וחלישות הדעת - לרבים ממתפללי בית הכנסת, אשר נפשם כלתה מהשתוקקות לערוך מנהג הנענועים ואין לאל ידם עשות כן, והרי ענין צער וחלישות דעת נוגע לעשין ולאזין, בעוד שנענועים אינם אלא מנהג, לו יהי מנהג עתיק ומקודש. 'ובכן, יתכן בלי נענועים' ...

מסופר על הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שכמה וכמה מחסידיו שלחו לו אתרוגים, והתיישב הרה"ק לבחון את האתרוגים, ובחר באתרוג שלא היה המהודר ביותר מבין כל האתרוגים, והסביר, כי אתרוג זה נשלח על ידי אלמנה אחת שבעלה היה רגיל לשלוח לו מדי שנה בשנה, ויודע הוא כי אם יטול לעצמו את האתרוג שנשלח על ידה בוודאי תשמח עד מאוד... והיינו שבודאי הקפיד הבית ישראל להדר במצוות, אלא שהיה עדיף לו להדר ב'לב אלמנה ארנין' מאשר להדר ב'אתרוג' ...

פעם הלך אחד מגאוני בית בריסק הנודעים בדקדוקי המצוות בימים אלו שבין יוה"כ לסוכות ברחוב העיר, והבחין אחד ממכריו שהינו טרוד, שאלו, וכי עדיין לא מצאת ד' מינים מהודרים כאוות נפשך שבגין כך אינך רגוע, השיב אותו גאון, אכן כך הוא הדבר, אך אין כוונתי לד' מינים - אתרוג לולב הדס וערבה, אלא לד' מינים אחרים שעליהם נאמר (דברים טז יד) 'ושמחת בחגך וכו' והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך' ... ר"ל, שעדיין לא קיים מצוה זו של 'אם אתה משמח את שלי' בתכלית ההידור והדקדוק.